

અહૂનવરનો કલામ :

તેની મોતેબરી તથા બુજોર્ગિ;

અને તેનો તરબુમો.

લખનાર

નસરવાનજી શાપુરજી તવરીઆ.

Reg. No. 297

મુબઈ.

મઝહેબરદી સને ૧૨૯૨.

ઈસ્વી સને ૧૯૨૩.

૨૦૭૫૨

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાખિદ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૦૭૫૨ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ અરુણવરનો ડાંગર

વિષય પૃષ્ઠ ૫૮૪૫૩: ૫૨

મારાં મરહુમ નેક ધણીઆણી
નવાજખાઈની અષો યાદમાં.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
૧૦૬૫૬
ગુજરાતી કોપીરાઈટ-સંગ્રહ

૫૮૪૫૧:૫૨

મારી અચ્છીમાં, આશરે ૬ કે ૭ વરસની વયે, મારાં વડાં બેઠન જ્યારે પોતાની શાળામાંનો ધર્મજ્ઞાનને લગતો પાઠ વાંચતાં તેવારે પાદ-શાહ યુસુતાસ્પના થોડાનો પગ અથો જરથુસ્ત્ર સાહેબે “યથા અહ્-વધર્થો” પઠીને બાહાર કહાડ્યો હતો એવું સમજતાં, “યથા અહ્વધર્થો” ના કલામની એવી એજમતી શક્તિ બાબે મારાં મગજ ઉપર એટલો તો ઉઠો છાપ બેઠો હતો કે હર વખતે તે કલામ (કોઈ નહીં જાણે તેમ) હું મનમાં બાણતો રહેતો હતો. નિશાળે જવા માટે ધરના દાદર ઉપર ઉતરવા આગમજ તેમજ નિશાળમાં દાખલ થતી વખતે હું હંમેશા મનમાં “યથા” બાણતો. (આ લખવાની મુખ્ય મકસદ એજ છે કે અચ્છાઓને ઘણી નાહાનપણથી ધર્મનીતિના શબ્દો જો સમજાવવામાં આવે તો તેમનાં કુમલાં મગજ ઉપર તેનો જીંદગી પર્યંત છાપ રહે છે.) વખત જતાં એ કલામોનો ખરો અર્થ જાણવાની મને બારે ઉતકંઠા થઈ, અને તેથી નામદાર સર જૉ જીં જરથોસ્તી મદરેસ્તામાંથી સને ૧૮૮૮ માં અવસ્તા પેહેલ્લીનો અભ્યાસ પૂરો કર્યા પછી મેં “યથા અહ્વધર્થો” નો સમજમાં ઉતરે એવો (sensible) અને બાહારના કેાઢખી શબ્દો આમેજ, (insert) કર્યા વગરનો બોલે બોલનો તરજુમો કરવાની કોશિષ કરવા ઉપર ખાતે લખાડ્યું. એ પ્રમાણે લગભગ ૩૦-૩૨ વર્ષો આગમજ મેં આ ચોપાન્યામાં જણાવ્યા પ્રમાણેનો તરજુમો કરી રાખ્યો હતો. છેલ્લા થોડાક વખત ઉપર એ કામ મેં પાછું હાથ ધરીને મારા તરજુમાને પુષ્ટિ આપે એવી સાહદત ગાથામાં તેમજ બીજા અવસ્તા વિગેરે લખાણોમાં શું મહે છે તે બાબે નવેસરથી તપાસ કરવા માંડી અને તેનું નાકેશ પરિચ્છામ મુબ્બની જરથોસ્તી જશન કમિટી તરફથી પ્રગત થતાં ત્રીમાસિક “રાહે જરથુસ્ત્ર” માં છપાવવા માડ્યું હતું. આ અગત્યની બાબદનો જરથોસ્તીઓમાં વધુ ફેલાવો કરવાની ઉમેદથી મારી અલ્પ શક્તિ પ્રમાણે થોડીક નકલો છપાવી તેનો લાયક ઠેકાણે ફેલાવો કરવા ધાર્યો છે.

મને ઉમેદ છે કે દાનેશમંદ અભ્યાસીઓ તરફથી આ બાબદ ઉપર વધુ ચહાડતું ધ્યાન આપવામાં આવશે અને આ કમીના લેખમાં જે કાંઈ ભુલ કે ખામી જણાય તે જો બતાવવામાં આવશે તો ઉપકાર થશે.

દાદર, મુબ્બ :

તા. ૨૫-૧૭-૧૯૨૩.

નસરવાનજી સાપુરજી તવરીઆ.

અહનવરનો કલામ :

તેની મોતેબરી તથા બુબેર્જિ.

આ હાડમંદ દુનિયામાં જન્મ લેનાર માનવીને તે દુનિયા તરેહવાર રીતના બેદ ભરમોથી ભરપુર લાગે છે. આ જગતમાં ચાલી રહેલી તમામ કાર્યક્રમો જેવી કે સુર્ય અને સેતારાઓની નિયમીત ગતી તથા રોશની સાથે અધાર, દીવસ પુઠે રાત, વીગેરેનાં કાર્યોનું ચાલુ રહેવું, તેમજ માણસોનું જન્મવું-મરવું,—કોઈ તરેહવાર રીતે દુન્યાઈ સુખ ભોગવતું તો કોઈ તન કે મનનું કે બનેતું ધણુંક દુખ ભોગવતું વીગેરે બનાવો કાંય બને છે ને તેનો શો બેદ છે,—માણસ આગે દુન્યામાં મરણ પામ્યા બાદ તેનું શું થાય છે, તેમજ જનમ્યા આગમજ તેની શી સ્થિતિ હતી, તેમજ આ દુનિયા પ્રથમ કેમ બની, તેમાં નેકી સાથ બદી, સુખ સાથે દુખ, વીગેરે જોડ્યા જોવામાં આવે છે તેનું શું કારણ, માનસ જાતને અને આખી જગતને પેદા કરવામાં તે કીરતારની શું મરજી હતી અને કેવી રીતના વર્તનથી તે પરવરદેગારની ઇચ્છા મુજબ માણસ ચાલી શકે એ સર્વ દુન્યવી ચલવલો અને કાર્યોના બેદો માનવીના ખીલ્યા વગરના આત્માને ગુચવાડમાં નાખે છે. પણ પાક પરવરદેગારે એ બેદોના ખોલાસા માટે તથા અજ્ઞાન માણસોની રેહનું માર્ગ માટે વખતોવખત તથા જુદા જુદા દેશોમાં પેગમ્બરો (“રુ” એા યાને “સોશ્વતો”) ને મોકલી ધર્મને લગતી ગુલ બાબદો ઉપર રોશની ફેલાવી છે. આ સર્વ પેગમ્બરોમાં આપણા વખ્શુરે-વખ્શુરાન અપો જરથુસ્ત્ર પેગમ્બર સાહેબ ઘણોજ અગત્યનો મહાન દરજ્જો ભોગવી ગયા છે. અને તેઓ સાહેબ પોતાની નેક મનસ્વી અને ઉત્તમ અપોષની અમલ્યાતને લીધે દાદાર હોરમઝદની મરજી-યાને માજદયસ્તી દ્યેનથી-જાણીતા થયા હતા અને પછીથી જગતના લોકોને માજદયસ્તી જરથોસ્તી દ્યેનનું જ્ઞાન તેમણે અખશ્યું હતું. આપણા “યથા અહવધયો” ના કદીમ એજમતી કલામોનો જો ખોલેખોલ તરબુમે-કંઈ પણ બહારના ખોલો ઉમેર સુમેર ક્યાં વગર-કરવામાં આવે તો તે ઉપલીજ હકીકત જાહેર કરે છે, જે બતાવી આપવાની આ લખાણની મૂળ મતલબ છે.

“અહનવધય” (અહનવર) શબ્દ “અહ” અને “વધય” એ બે શબ્દોનો બનેલો છે. અહ એ અવસ્તા અલ્-હોવું, હયાતી ભોગવવી (સંસ્કૃત અવ) ઉપરથી નીકળ્યો છે, અને તેનો અર્થ હયાતીનું મૂળ

યાને અનંત હૈયાતીનો સાહેબ-પેદા કરનાર-થાય છે; વધર્થ એટલે મરજી (વર=પસંદ કરવું ઉપરથી). એ રીતે “અહનવધર્થ” નો અર્થ “પેદા કરનાર સાહેબની મરજી” યાને “કાયદો” (the will of the Lord) એવો થાય છે.

યજ્ઞસ્તેનો ૧૯ મો હા જેમાં અહનવરની સરેહ આવેલી છે તેમાં (ફકરા ૧ થી ૩ અને ૮ માં) જણાવ્યું છે કે અહુરમઝદે અષો જરથોસ્ત સાહેબને કહ્યું કે આરમાન, પાણી, જમીન, ઓરવર તથા ચોપગાં જનવરો, આતશ, અષો નર, દેવો, દુષ્ટ માણસો, તમામ હાડમંદ દુનિયા, અહુરમઝદની પેદા કીધેલી તમામ અષોષના તોખમની યીજે અને સુરજના પેદા થવાની આગમજ અને અમશાસ્પદોના પેદા થવા પછી જે કલામ હું અહુરમઝદે જાહેર કર્યો હતો તે અહનવરનો લાગ જે ‘અહ’ અને ‘રતુ’ ને લગતો છે તે હતો. વળી એજ હાના ૧૫ મા ફકરામાં જણાવ્યું છે કે “સર્વથી એજ અહુરમઝદ અહનવર ઓલ્યો અને તમામ (ખલકત) ખનાવી.” આ ઉપરથી જણાશે કે સર્વ પેદાયશની આગમજ “અહનવરનો નાદ” જાહેર થયો હતો અને તેની ધ્વનીથી જે અણુદાઠ રંગો બરપા થયા હતા તેને “સ્તોત” તરીકે અવસ્તામાં જણાવવામાં આવ્યા છે. અને એ “અહનવરના નાદ” થીજ સૃષ્ટિ-રચનાનું પહેલવહેલું મંડાણ થયું હતું. ઉપર જણાવેલો અહનવરનો લાગ તે યથા અહવધર્થોનો કલામ છે જે અષો જરથોસ્ત સાહેબે આસ્તેવીર નામની પોતાની મહાન એજમતી શક્તિને આધારે “અહનવરના નાદ” ની બરાબર સ્તોતને કાયદે જખાનમાં ઉતારીને રચ્યો હતો.*

યજ્ઞસ્તેનો ૧૯ મા હાના ઉપલા ફકરાઓને મલતો ખ્યાલ ખ્રીસ્તીઓના ખાખલમાં “The word of God” યાને “ખોદાનો શબ્દ એટલે ખાખલ” એમાં, તેમજ ઇસ્લામીઓના કુરાનમાં “કલમા” ના કલામો સાથે તથા હિંદુઓના વેદના “શબ્દ-બ્રહ્મ” સાથે સરખાવી શકાશે.

યથા અહવધર્થોના કલામ કવિતા રૂપી ત્રણ લીટીના અનેલા છે. પહેલી લીટી “હયા” શબ્દથી પુરી થાય છે, બીજી લીટી “મજદાહ” આગલ અને છેલ્લી લીટી “વાસ્તારેમ” થી આખર થાય છે. વળી એ બંદગી માટે અવસ્તામાં વપરાતો ક્રિયાપદ “આવય” એટલે “ગાવું” છે.

યથા અહવધર્થોના ૨૧ શબ્દો છે અને તે દરેક શબ્દના નામ ઉપરથી ૨૧ અવસ્તા નરકો વખશુરે-વખશુરાન સાહેબે રચી આપ્યા

* એ બાબે જુઓ “Zoroastrianism Ancient and modern” by Ervad Phiroze Shapurji Masani M. A., LL.B., pages 209 to 211.

છે. આ બધા નરકોનો મોટો ભાગ કમનસીબે નાશ પામ્યો છે અને જે બચ્યો છે તે તમામ નરકોનો ફક્ત ૨૧ મા ભાગ જેટલોજ છે. પણ પહેલવી કેતાબ દીનકર્દના ૮ મા અને ૯ મા ભાગમાં એ નરકોનું લંબાણ ખ્યાન કરેલું છે, જે ઉપરથી જણાય છે કે એ નરકોને દર સાત નરકોવાલા ૩ વિભાગોમાં વહેંચવામાં આવેલા હતા, જે વિભાગો (૧) “ગાથા” ને લગતા, (૨) “દાદે” ને લગતા અને (૩) “માથ્રે” ને લગતા છે. આ ત્રણ વિભાગોને “યથા અહવધયો” ની ત્રણ લીટીઓ સાથે સંબંધ છે. એ નરકોમાં દમ્બેન તથા ધર્મને લગતી બાબતો ઉપરાંત તમામ શીલસુષ્ટી, વૈદકવિદ્યા, નીતિશાસ્ત્ર, જ્યોતીષ શાસ્ત્ર તથા તમામ દુન્યવી વિદ્યા તથા હુન્નરોને લગતી તેમજ ખુદાશેનાસીન લગતી બાબતો હતી. એ રીતે યથા અહવધયોના ૨૧ દુકાક્ષરી કલામો એ તમામ જ્ઞાનનું મૂળ છે અને તેમાં કુદરતના સ્તોતના કીંમતી ખજાનાની ચાવી સમાવી દેવામાં આવી છે. અને આવા કીંમતી હદયા માટે આપણુ જરથોસ્તીઓ તે વખતે-વખતે સાહેબના કેટલા ઉપકારી થયા છેયે!

અહૂનવરના કલામની બુલંદી તથા તેની એજમતી અસરો.

આ એજમતી અને બુલંદ મંત્ર (માથ્ર) તેની ઘટતી તરતીબ તથા લાયકાતથી બાણવાથી કેવી મહાન અસરો ઉપજાવી શકે છે તે અવસ્તાના નીચલા ફકરાઓથી જોઈ શકાય છે:—

સરોશ યસ્ત હાદોખ્તના પહેલા કરદામાં દાદાર હોરમજ્દ જણાવે છે કે “અએ જરથોસ્ત! દુનિયાના લોકોને માટે બંદગી સૌથી સરસ છે.....જે બંદગી સંપૂર્ણ ખરાં દીલથી કીધેલી તથા બદનિષ્ટાથી દુર તે માણસને માટે એક બચાવ છે તથા દરજની સામે એક ઢાળ તથા તેને હઠાવનાર હથિયાર છે...બધી બંદગીઓમાં અહૂનવર (નામની બંદગી) સૌથી ફતેહ આપનારી છે. તે સાચો તથા અસરકારક વચન (યાને અહૂનવરનો કલામ) સૌથી ફતેહ આપનારો છે...અએ જરથોસ્ત! જે કોઈ મરદ યા ઓરત ધણું પાણીમાં અથવા મોટી ધાસ્તીમાં હોય, અંધારી રાતે યા આગાતીડા રસ્તાઓમાં...અથવા કોઈબી આફતને વખતે યા ભયમાં આવી પડેલો હોય યા બીધેલો હોય તે આએ બંદગીના કલામ (યાને અહૂનવર) અતિશય અશોષવાલાં મને કરીને, અતિશય અશોષવાલાં વચને કરીને તથા અતિશય અશોષવાલાં કામે કરીને બણે તો કોઈબી દરવંદ, બુલમગોર, દુઃખ દેનાર અથવા ઇજા કરનાર પોતાની જે આંખોથી (તે બાણનાર ઉપર) નજરે જોઈ શકે નહીં તથા જોરાવર દોષગીવાળા કુટારાની ખરાબી આગળ વધીને (તે અહૂનવર બાણનારને) પહોંચી શકે નહીં.” ઉપલા ફકરામાં અહૂનવર કેવી રીતે બાણવો તે

વિષે જણાવેલું છે કે તે “અપ-સર મનંદહ, અપ-સર વચંદહ, અપ-સર બોધન” યાને અતિશય અશોષવાલાં મને કરીને, અતિશય અશોષવાલાં વચને કરીને તથા અતિશય અશોષવાલાં કામે કરીને” લખે; તે અશોષ યાને “અપ” શબ્દ જે અવસ્થામાં આવે છે તેનો અર્થ એટલો તો બોલ્યો છે કે તેટલા બોલ્યા અર્થ દર્શાવનારો એક શબ્દ બીજી કોઈ પણ ભાષામાં મળી શકતો નથી. આ અશોષ તે-ધાણું દુકંમાં કહીશું તો-તન અને મનની સંપૂર્ણ પાકીજગી, રાસ્તી, દુનિયાના તમામ કામોમાં પોતાનાથી બને તેટલું સંપેનામીનોને લગતાં કામોમાં હમશરીક થઈ તેનો વધારો કરવો અને ગનામીનોને લગતાં કામોને તોડતાં રહેવાનું અને દુકંમાં પોતાની આસપાસ બધેબધે વ્યવસ્થા (order) સ્થાપવાની કોશિષ કરવી અને જરથોસ્તી દ્યોનમાં ફરમાવેલી તમામ તરીકતો પ્રમાણે ચાલવું વીગેરે માય છે. અને એવાં સંપૂર્ણ અશોષવાલાં મન, વચન અને કાર્યોના અમલથીજ જે કોઈ અહનવર પડે તેને ઉપર જણાવેલી આદતો વીગેરેની સામે ફતેહ મલે છે.

વંદીદાદની ૧૯ મી પરગરદમાં જણાવ્યું છે કે જ્યારે અશો જરથુસ્ત્ર સાહેબને મારી નાખવા માટે અઝીમેનુશે ઘણાખી પ્રમત્તન કર્યો પણ તે વખતે તે વખ્શુરે-વખ્શુરાંન સાહેબે જે ઉપાયો ફતેહમંદી સાથે કામે લગાડ્યા તેમાંનો સૌથી પહેલો ઉપાય એ હતો કે તેઓ સાહેબ “યથા અદ્વવધ્યો” ના એજમતી કલામ યુલ્લંદ સાદે ગાઈને લખ્યા.

અશીશવંદ યસ્તના બીજા કરદાના ફકરા ૧૯ અને ૨૦ માં અલંકારમાં જણાવ્યું છે કે અઝીમીનો આવે પ્રમાણે બોલ્યો કે “તમામ ઇન્દો મારી મરજી ઉપરાંત મને તોડી શક્યા નથી પણ જરથુસ્ત્ર એકલો મારી મરજી નહીં છતાં મારી ઉપર ફાવી શક્યો. અહનવધ્ય જે (ગોયા) કત (માપ) ના જેટલા મોહટા પથર જેવું હયા-આર તેની મારફતે તે (જરથુસ્ત્ર) મને મારે છે; અપ વહિસ્ત (યાને અપેમ વોહ) ની મારફતે તે ધાણુની મહક (પાંચગાલી) મને બાળી નાખે છે.”

હોમ યસ્તના ૧ લા કરદાના ૧૪ અને ૧૫ મા ફકરામાં લખ્યું છે કે “ઇરાનવેજમાં સારી પેઠે વખણાયલા ઓ જરથુસ્ત્ર! તુંજ પહેલવહેલાં અહનવર ચારે બાજુએ બોહળી રીતે ગાઈને લખ્યો અને ત્યાર પછી વધારે મોટો સાદે તું ગાઈને લખ્યો. અમે જરથુસ્ત્ર! તું જે બને મીનોની પેદાયશમાં ધણોજ નેસવર... પેદા થયો તેણે અમારા કેવો નેઓ હમના સુધી આવે જમીનપર માણુસની સુરતમાં દોખતા ફળા તેઓને તે જમીનમાં ટંકાયલા કીધા.”

જન્મજ્ઞ યસ્ત ઇકરા ૮૧ માં પશુ ઉપલાને મહત્તુજ લખ્યાજી
આપેલું છે.

હાદોખત નુરકની પહેલી પરગરદના ૪ થા ફકરામાં જણાવ્યું છે કે
“અએ જરથુસ્ત્ર! ખુશીત તે રાસ્ત બોલેલો કલામ, જે સ્પષ્ટ રીતે
ભણેલી અહનવર બંદગી, તે ભણનારના રવાનમાં તથા અંતઃકરણમાં
હિંમતનો તથા ફતેહનો વધારો કરે છે.”

યજ્ઞસ્તેના ૧૯ માં હાના ૧૦ માં ફકરામાં અશો જરથોસ્ત સાહેબ
કહે છે કે “તે (તમામ) કલામો જે હું કદીખી બોલ્યો હતો, જે
હમણા બોલું છું તથા જે હવે પછી બોલાશે તે (તમામ) કલામોમાં
આએ (અહનવરનો કલામ) ધણોજ સરસ છે. કારણ કે જેટલી તમામ
હાડમંદ દુનિયા (છે) તેટલી તે (કલામ) ની તારીફની લાયકાત છે.
શિખનારો (જો) ખંતી રહીને (તે કલામ) શિખે તો (આત્મીક) મોતથી
તે બચે છે.”

વંદીદાદ પરગરદ ૧૧ મીના ૩ જા ફકરામાં તેમજ “હોશખામ”
બંદગીની શરૂઆતમાં ફરમાવ્યું છે કે “એટલા માટે આએ (નીચલા)
કલામો જે સૌથી ફતેહમંદ તથા સૌથી ધણા તનદસ્તી આપનારા છે
તે તારે ભણવા જોઈએ—(એટલે કે) પાંચ અહનવર તારે માધને ભણવા
જોઈએ...અહનવર તનને બચાવે છે.”

સરોશ બાજમાં પશુ આપણે બણે છીએ કે “અહનેમ વધરીમ
તનૂમ યાદતિ” યાને “અહનવર તનને બચાવે છે.”

૪૦ મીજ્ઞના અવસ્તાના કટકાએ (Fragments) માંના ૬ માની
અંદર નીચલા વીચારો સમાવલા છે. “અહનવરને મઝદએ પસંદ કરેલી
બંદગી તરીકે પસંદ કરવી જોઈએ...અહનવર મઝદનો મંત્ર છે. તે
શબ્દો ધણાજ મોઝ છે. તે મનુષ્ય માત્ર સ્પેષ્ટ સંપદ છે, જે નહીં
જીવંતજીવો, નહીં છિતરાયજી, ફતેહમંદ, કષ્ટથી વેગજી, તનદસ્તી અને
જીત મેળવનાર મઝદનો બોલ છે; જે જોકે બોલાય છે, તેવો તેના
બેધનાજીને સર્વેથી મેટુ ફતેહ બહે છે” વીજેરે.*

ઉપલા સર્મ ફકરાએ ઉપરથી આપણે જોયું છે કે અહનવરનો
કલામ ધણોજ કીર્તિવંત, ફતેહ બખ્શનાર તથા એજમતી છે અને
માનવીઅરની દીનના સંપૂર્ણ જ્ઞાનનો તેના ૨૧ શબ્દોમાં ખીજ રૂપે

* ૪૦ મી ફરકુન કે. દાદાજીનજીનું પુસ્તક “પાક અવાવાણી અને અવ-
સ્તાની રીસાની” પાનું ૨૧૮.

સમાવેશ થાય છે, જે પુર અપોધથી લણીને અપો જરથુસ્ત્ર સાહેબે દર્શને અને ખીજી અણુદીઠ સુરી શક્તિઓને આ દુનિયામાંથી નાશ કરી હતી.

“યથા અહૂવધર્થો” નો અર્થ.

હવે આપણે આએ મોતેબર કલામ યથા અહૂવધર્થોનો અર્થ અત્યાર સુધીમાં જુદા જુદા બિદ્વાનો તથા અભ્યાસીઓએ કેવો કર્યો છે તે તપાસે. જણાવવાને દલગીરી ઉપજે છે કે માત્ર ત્રણ લીટી અને ૨૨ શબ્દોવાળા આએ શ્લોકનો સંતોષકારક તરજુમો અત્યાર સુધીમાં થયેલો કહી શકાશે નહીં, કે જે બહુક જાણીતા સ્કોલરો તથા અભ્યાસીઓના તરજુમાઓ જે આ લખાણની છેવટે આપવામાં આવ્યા છે તે જોતાં સેહજમાં જણાઇ આવશે.

ડા૦ હાકિમ કહે છે કે “એ પદો બધાં ટુકાં છે; તેનો તરજુમો કરવાની હીંમત કરવી એ કંઈક અંશે જોખમ ભરેલું છે.” એમનો તરજુમો છેવટના ભાગમાં આપવામાં આવેલો છે.

ડા૦ ગાઇગર જણાવે છે કે “કમનસીબે મૂળ લખાણ બહુજ અલગ અને અરપટ્ટ છે અને તેથી તેનો તરજુમો કરવાની અત્યાર સુધીમાં જેમ્મી કાશીષો કરવામાં આવી છે તેમાંની કાંઈ પણ સંપૂર્ણ રીતે સંતોષકારક લેખી શકાય એમ નથી.”

હવે આપણા જાણીતા અભ્યાસી બેહસ્તનશીન એવંદ કાવસજી એદલજી કાંગાનો તરજુમો અતરેજ તપાસીશું.

“જે પ્રમાણે પાદશાહ પોતાની મરજી પ્રમાણે ચાલનાર (છે), તે પ્રમાણે દસ્તુરાંન દસ્તુર અશોષ ઇત્યાદિને લીધે (પોતાના કામમાં) (આપ એઅત્યાર) (છે). બંહમનની બક્ષેશ આએ દુનિયાનાં હોરમજદને માટેનાં કામો કરનારાઓની (છે); જે શખ્સ ગરીબ-લાચારોને માટે પાસખાની કરનાર (અથવા પોષણ કરનાર) થાય છે, (તે ગોયા) હોરમજદને માટે (તમામ ખલકતની) પાદશાહી (કબુલ રાખે છે).”

બેહસ્તનશીન એવંદ કાંગાના અવસ્તાના તરજુમાઓ માટે આપણુ એઓ સાહેબના બહુજ એહસાનમંદ હોયે. પણ જણાવવાને દલગીરી ઉપજે છે કે “યથા અહૂ વધર્થો” નો એઓનો તરજુમો જેમ ખીજ અવસ્તાના અભ્યાસીઓના બાબમાં તેમ એઓના બાબમાં પણ સંતોષકારક ગણી શકાશે નહીં. વળી એઓ સાહેબના તરજુમામાં મુખ્ય ક્રિયાપદો તથા ખીજ અમત્યના શબ્દો કંશમાં પોતા તરફથી ઉમેરેલા છે કે જેમ કરવાની જરૂર જણાતી નથી. એમની પહેલી લીટીનો અર્થ તો

કશીથી સમજી શકાતો નથી, એટલુંજ નહીં પણ તેમાં જે જણાવ્યું છે કે “દસ્તુરાંનં દસ્તુર અશોષ ઇત્યાદિને લીધે (પોતાના કામમાં) (આપ એખત્યાર) છે” એ હકીકત ઇજ્જનેનો ૧૯ માં હા જેમાં અહનવરની સરેહ આવેલી છે તેમાંના ફરમાનથી લગાર બુદીજ્ઞ દખનો અર્થ થતો જણાય છે. તે હાના ૨૦ માં ફકરામાં સવાલ તથા જવાબની દખમાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે દાદાર હોરમજદે અહનવરનો કલામ પોતે સાથી શ્રેષ્ઠ-સ્વતંત્ર પાદશાહ તરીકે “પોતાના ફાંટા પ્રમાણે નહીં ચાલનાર એવા” (અવસો ખશગ્રેમ) સાથી સરસ અશોને (યાને જરથોસ્ત સાહેબને) ગહેર કીધો. હવે જો એક યજ્ઞદની પદ્ધિ સુધી ચહેલા મહાન પેગંબર સાહેબ જેવાને પણ “પોતાના ફાંટા પ્રમાણે નહીં ચાલનાર” એવો વચન ઇજ્જનેનો ૧૯ માં તેમજ ૨૦ માં હામાં જણાવ્યો છે તો એક દસ્તુરાંનં દસ્તુરને “પોતાના કામમાં આપ એખત્યાર છે” એમ જણાવવું કેટલું અયોગ્ય કહેવાય તે સેહેજ સમજી શકાશે.

આ અદના લખનાર તરફનો “યથા અહ વધયો” નો તરબુમો.

“યથા અહ વધયો” જેવા એજમતી, બુલંદ અને કદીમ કલામનો તરબુમો વધારે સમજણમાં ઉતરે એવો (vagantable), અને તેની ત્રણે લીટીઓનો સંબંધ એકમેક સાથે ભેરતો આવે એવો હોવો જોઈએ, તથા તેના તરબુમોમાં બાહેરના શબ્દો આમેજ કયાં વગર તેનો તદ્દન બોલેબોલનો અર્થ થવો જોઈએ. આ અદના લખનારે ઉપલા નિયમને અનુસરીને “યથા અહ વધયો” નો તરબુમો કરવાની એક નમ્ર કોશિષ કરી છે અને જો તેમાં તેની કંઈપણ ભૂલ યા ખામી દાનેશમંદ અબ્યાસીઓ તરફથી બતાવવામાં આવશે તો શીદવી એહસાનમંદ થશે.

પ્રથમ “યથા અહ વધયો” ના ૨૧ શબ્દોમાંના મુખ્ય શબ્દોનો અર્થ તેના મૂળ યાને ધાતુ પ્રમાણે આપણે જોઈશું.

“અહ” શબ્દનો ધાતુ તથા અર્થ ઉપર “અહનવધય” શબ્દમાં આપણે જોઈ મયા તેમ અવસ્તા ‘અહ’=‘હોવું’, ઉપરથી ‘હૈયાતી, હૈયાતીનું મૂળ-અનંત હૈયાતીનો સાહેબ-પેદા કરનાર’ થાય છે. “અહર” શબ્દથી એજ, ધાતુ ઉપરથી નિકળેલો છે. “વધયો” શબ્દ અવસ્તા ‘વર’=‘પસંદ કરવું’ ઉપરથી ‘મરજ-કાયદો.’ “યથા અહ વધયો” એ ત્રણ બોલોનો અર્થ “જેવી અનંત હૈયાતીવાલા સાહેબની મરજ” થાય છે. આપણે સાધારણ રીતે કોઈથી મહાન ખુદરતના બનાવને વખતે બોલ્યે છીએ કે “જેવી દાદારની મરજ” તે આ પેહલા ૩ શબ્દોનો બોલેબોલ અને પુરો અર્થ છે. ગાથાના હા ૨૯, ક. ૪ માં “અથા ને અવહત યથા

જુવે પાના ૨૦ માં આપણે આખા ફકરાનો તરબુમો,

હવે વસત" આવે છે જેનો અર્થ પણ એજ મતલબનો છે. એટલે,
 "જેમ તે પોતે (અહુરમઝદ) હજી તેમ અમેને થયો (ધારે અમે)
 તેની મરણને લાગે છિયે)." આપણનો વાક્ય "Thy will be done"
 માને "(ઓ ખોદા!) તારી મરણ પ્રમાણે થયે" એ પણ "યથા
 અહ વહયો" શબ્દોનેજ મલતો વચન છે. "રતુશ" શબ્દ એ "રતુ"
 શબ્દનું પહેલી વિભક્તિ એક વચનનું રૂપ છે, અને તે અવસ્થા અર્થે
 'સાચું બોલવું' એ ઉપરથી નિકળ્યો છે; વળી આ "અર્થ" શબ્દ પણ
 "અર"=જવું ઉપરથી નિકળેલો છે, એટલે 'સાચું રસ્તે ચલો-માને
 સાચો.' ત્યારે "રતુ" શબ્દનો અર્થ અસલમાં "અચ્ચાકપર આગનાર,
 અસોષનો માર્ગ અતલાવનાર," પછી "દીનને લગતો સરદાર"
 (spiritual leader), 'પેગમ્બર', 'રેહબર' અથવા 'સોશપંત' છે.
 "અપાત્" શબ્દ 'અપ' નામની પાંચમી વિભક્તિ એક વચનનું રૂપ છે,
 કે જે શબ્દ પણ અવસ્થા "અર્થ"='સાચું બોલવું' એ ઉપરથી નિકળેલો
 છે; તથા એનો અર્થ='ઉત્તમ અપોષ', ભાવવાચક નામ તરીકે, અને
 'અપ વહિસ્ત'-અદિ'બેહસ્ત અમશાર્ષદનું ટુકું રૂપ છે. આ અપોષ
 શબ્દના બોહલા અર્થ 'આમે ટુકમાં ઉપર આપણે ઇશારો કરેલો
 છે. "વંધેઉશ મનંધ્રો" એટલે 'બલા મનનું' (૬ હી વિભક્તિ એક-
 વચન), 'વોહુ મનેનું'-મેહમન અમશાર્ષદનું. "દજદા"-પૂણું જૂતકાળ
 પરસ્પૃષ્ઠ ૩ જે પુરૂષ એકવચન; એ અવસ્થા "દા" (=જાણવું, વિચા-
 રવું) નું એવડું થએલું રૂપ છે અને તેનો અર્થ 'જામળે છે, જાણે છે,
 કબુલ સમે છે,' થાએ છે. ઇજસ્ને હા ૫૧, ૬૦ ૨૨ માં આવેલો શબ્દ
 "વએદા" જેનો પણ વિદ્='જાણવું' ઉપરથી 'જાણે છે' એવો અર્થ થાય
 છે, તેજ રૂપ અને અર્થ આએ "દજદા" શબ્દનો છે. "મજદા" શબ્દ
 પણ "મજ"='મેહડુ' અને "દા"='વિચારવું' ઉપરથી નિકળેલો છે અને તેનો
 અર્થ 'મલસાની' થાય છે. ધાતુ "દા"='આપવું', 'પેદા કરવું' ઉપરથી
 "મહાત પેદા કરનાર" એવો પણ અર્થ થઈ શકે. "અઓથનનાથ"
 એ "અઓથન" શબ્દની ૬ હી વિભક્તિ અનેક વચનનું રૂપ છે અને તેનો
 સાધારણ અર્થ 'કામો-કાયોનો' એવો થાય છે. એરવદ કામો વીએરે સાહેબો-
 એ એનો અર્થ "કામ કરનારાઓની" એમ કયો છે કે જે અર્થ અવ-
 સ્થામાં કોઈપણ ઠેકાણે એ બોલનો કરવામાં આવ્યો નથી; ઇજસ્ને હા
 ૨૮, ૬૦ ૪ અને હા ૩૫, ૬૦ ૩ જેમાં એજ બોલ આવે છે તેનો
 અર્થ "કામોના" એમજ એરવદ કામોએ કરેલો છે. "અંધુદેઉશ"
 શબ્દ "અંધુહ" શબ્દની ૬ હી વિભક્તિ એકવચનનું રૂપ છે અને તેનો

અર્થ “આહ”=“હોવું” ઉપરથી ‘હંદમી’ તથા ‘દુનિયા’ એ બે રીતે થાય છે. “અમીશ્વરનામ અંધહેઉસ” નો અર્થ ‘દુનિયાના કાર્યો-અલવસાનું’ એટલે આ વિષયની શરૂઆતમાં લખ્યા પ્રમાણેનાં જગતમાં આવી રહેલાં ‘કર્મ-ક્રમોનું’ એમ થાય છે. “અહદાઇ અહુરાઇ”=“અહુરમજ્દને માટે” (૪ થી વિભક્તિ એકવચન). “ક્ષયેમ્યા” એ “ક્ષયેમ્” સંપ્દને છેડે અવસ્તાની રૂઢી પ્રમાણે “આ”=“અને” નો અર્થ લાગેલો છે. “ક્ષયેમ્” બોલતો અર્થ “ખિપ”=“રાજ્ય કરવું” ઉપરથી ‘પાદશાહી, હકુમત’ થાય છે અને અહુરમજ્દને માટે જ્યારે એ સંપ્દ વપરાય છે ત્યારે તેનો અર્થ “સર્વોપરી હકુમત” એવો થાય છે. હોરમજ્દ વસ્તમાં દાદાર હોરમજ્દનાં જે નામો જણાવ્યાં છે તેમાં “ક્ષયેમ્” એટલે ‘સ્વતંત્ર હકુમત ચલાવનાર’ અને “ક્ષયેમ્યોતેમો” ‘સૌથી મોટી હકુમત-પાદશાહી ધરાવનાર’ એવાં નામો છે. “આદદત્”-“આ” એ “દદત્” સંપ્દ સાથેનો ઉપસર્ગ છે જે કવિતાની છંદ રચનામાં છુટો પડ્યો છે. “દદત્” બોલ “દા”=“આપવું, પેદા કરવું” ઉપરથી “આદદત્”=“આપે છે.” ઇજરનેના ૧૯ માં હાના ૧૨ માં ફરામાં “આદદત્” એક સંપ્દ તરીકે આવેલો છે. ‘દ્રેગુખ્યો’ એ “દ્રિગુ” સંપ્દનું ૪ થી વિભક્તિ અનેક વચનનું ૩૫ છે અને તે “દ્રિધ્”=“બીજા મંત્રવી-અરજ મુખરવી”-ઉપરથી નિકળીને ‘ગરજ-વંત (peetj), ગરીબ’, એવો અર્થ થાય છે. “દુ”=“દોડી જવું” ઉપરથી એનો અર્થ ‘આડે રસ્તે દોડી ગયલા-મુમરાહ’-એવો પણ થઇ શકે. અત્રે આ બોલ ‘ગરીબ’ એટલે ‘દીનના જ્ઞાનથી ગરીબ-ગરજવંત’, ‘દીની જ્ઞાન અથવા એલમનો મહોતાજમંદ’ એવો થાય છે. “વાસ્તારેમ્” એટલે ‘પ્રેમણુ-પાસબાની-ખોરાક’; અત્રે તે ‘મીનોઈ ખોરાક-દીની જ્ઞાન’-એવો થાય છે. ‘દ્રેગુખ્યો વાસ્તારેમ્’ નો અર્થ ત્યારે ‘દીની જ્ઞાનના હાજત-મંદોને મીનોઈ ખોરાક’ એટલે ‘દીનને ભગતું જ્ઞાન’ એવો થાય છે. આ અર્થને મલતોજ અર્થ ઇજરનેના ૫૫ માં હાના ૨ માં ફરામાંથી મળે છે:—“જે ગાથા અમોને રક્ષણ કરનારા તથા ખયાવ કરનારા તથા મીનોઈ ખોરાક જેવા છે; (તથા) જે (ગાથા) અમારાં સ્વાનને માટે ખોરાક તથા વસ્ત્ર (ખરેબેમ્સ વસ્ત્રેમ્સ) બેહુ છે (યાને ખોરાક તથા વસ્ત્રની માફક અતિ જરૂરના છે).”*

* આને મલતોજ બાઇબલ અને કુરાનના નીચલાં વચનો જુઓ :—
બાઇબલ (St. Matthew V. 6) “જેમોને અધોધની લુખ અને તરસ છે તેઓનું કદ્યાણુ થશે, કારણ કે તેઓની લુખ અને તરસ મટાડવામાં આવશે.”
કુરાન [૨. (૧૬૩)]:—“ખચીત સર્વથી એક બાઇખોરાક તેમાર કશવાને છે, તે અધોધનોજ છે.”

આ લખનારનો તરજુમો ત્યારે નીચે પ્રમાણેનો છે: પ્રથમ 'યથા અહ વધયો'ના કલામ લખી તેના દરેક શબ્દને મથાળે તેમજ તેના તરજુમો ઉપર આંકડા મુકવામાં આવ્યા છે.

યથા^૧ અહ^૨ વંધયો^૩ અથા^૪ રતુશ^૫ અપાત^૬ ચીત^૭ હયા,^૮ વંધહેઉશ^૯ દજદા^{૧૦} મનંધહો^{૧૧} બ્યઓથનનામ^{૧૨} અંધહેઉશ^{૧૩} મજદાઇ,^{૧૪} ક્ષત્રેમયા^{૧૫} અહુરામ^{૧૬} આ^{૧૭} ચિમ^{૧૮} દ્રેગુખ્યો^{૧૯} દદત^{૨૦} વાસ્તારેમ.^{૨૧}

જે પ્રમાણેની^૧ અનંત હૈયાતીવાલા^૨ સાહેબ (પેદા કરનાર) ની મરજી^૩ તે પ્રમાણે^૪ દીનને લગતો સરદાર^૫ (પેગમ્બર) ભલાં^૬ મનની^૭ અપોષ^૮ વિગેરેને લીધે^૯ જગતના^{૧૦} કાર્યક્રમોને^{૧૧} તથા^{૧૨} અહુર^{૧૩} મજદને^{૧૪} માટે સર્વોપરી હકુમત^{૧૫} સમજી^{૧૬} શકે છે; કે જે^{૧૭} (રતુ) ગરીબો^{૧૮} (દીની જ્ઞાનના હાજતમંદો) ને મીનોષ^{૧૯} ખોરાક (જ્ઞાન) આપે^{૨૦} છે.

ઉપલા ખોલેખોલ તરજુમાનો સાર એ છે કે આ જગતમાં જે બધી ક્રિયાઓ (આ વિષયની શરૂઆતમાં વર્ણવ્યા પ્રમાણેની) ચાલી રહેલી છે તે બાબે પેદા કરનાર સાહેબની જે મરજી^૩ યાને કાયદો છે તે એક 'રતુ' યાને પેગમ્બર પોતે અખત્યાર કરેલાં ભલાં મન તથા ઉત્તમ અપોષ વિગેરેને લીધે તેને લગતો ભેદ સમજી શકે છે. અને તે સમજ્યા પછી તે દાદાર હોરમજદને આમે અને મીનોષ દુનિયાઓનો એકલો પેદા કરનાર અને સર્વોપરી હકુમત ચલાવનાર તરીકે જાણે છે યાને કબુલ રાખે છે. અને તે પછી તે રતુ દુનિયાનાં ખીજાં આમ લોકો જેઓ એવી સમજદારી ધરાવી શકતાં નથી તેઓને દીનને લગતી સમજણ યાને જ્ઞાન અહુરમજદના હુકમ મુજબ આપી શકે છે. હવે ત્યારે પેદા કરનાર સાહેબ ("અહ") ની મરજી તેજ સારી જગતને માટેનો કાયદો છે અને તે દાદાર હોરમજદ તરફથી બહાર પામેલો એક રતુજ સંપૂર્ણ રીતે સમજી શકે છે. તે કાયદો તે તમામ માઝદયસ્ની તરીકા અને ધર્મને લગતું તમામ જ્ઞાન છે. એ મજદનો કાયદો તે સર્વ પેદાયશોની આગમજનો અનહદ વખતથી હૈયાત હતો અને તે હંમેશગી સુધી રહેશે. તેને આ અહુનવરના નાના કલામમાં સમાવી દેવામાં આવ્યો છે. હોરમજદ યશ્ન ફકરા ૨૬ માં દાદાર હોરમજદ કહે છે કે " મારી અક્ષલથી તથા ગ્રહપણથી દુનિયા શરૂઆતથી ઉભી થઇ (અને) તેજ પ્રમાણે દુનિયા છેડે સુધી રહેશે."

“અપાત્ત્વ ચીત્ હયાં વંદ્રહેઉશ મનંદ્રહો^{૧૧}” નો અર્થ “ભલાં મન” (એટલે બેહમન અમશાસ્પદ) ની ઉત્તમ અપોષ (એટલે અરદી-બેહસ્ત અમશાસ્પદ) વિગેરેની મારફતે ” યાને ‘ બેહમન તથા અરદી-બેહસ્ત અમશાસ્પદો તથા સરોશ ઇજદની મારફતે મલેલી ખોદાઇ ખસારતને લીધે’ એમ પણ થઇ શકે છે.

ઉપર સુચવેલા “યથા અહ વધર્યો” ના તરબુમાની સાથે ખાઇ-ખાના નીચલા ફકરાને (મેથુ ૭-૨૧, St. Matthew VII-21) સરખાવો :—

“ Seek out him who knows still less than thou ; who in his wretched desolation sits starving for the bread of wisdom and the bread which feeds the shadow (the physical body), without a teacher, hope or consolation, and let him learn the law (from thee). ”

અર્થ :—“જે શખ્સ તારા કરતાં ઘણું ઓછું જાણતો હોય તેને શોધી તેની આગળ જા, કે જે પોતાની કંગાલ એકલી સુતી હાલતમાં ડાહ્યપણના ખોરાક વગર અને શરીરને પોષણ આપનાર ખોરાક વગર બુખો બેઠો હોય, અને જેની નજર આગળ આશા, દીવાસો અથવા ધીરજ આપનાર કોઇ ચુર ન હોય, અને તેવાને તું કુદરતનો કાયદો શીખાડ.”

હવે “યથા અહ વધર્યો” ના કમતરીને કરેલા ઉપલા તરબુમાને સર્વે રતુઓમાં મહાન દરજ્જે ધરાવનાર વખ્શુરે-વખ્શુરાંન અપો જર-યુસ્ત્ર સાહેબની ખાખદમાં ગાથામાં તેમજ ખીજે ઠેકાણે આવેલાં લખાણ થી કેવો ટેકો મલે છે તે આપણે તપાસીશું.

પ્રથમ, અહુનવદ ગાથા (“ગાથા અહુનવદતી”) જે યજ્ઞસ્તેના ૨૮ મા હાથી શરૂ થાય છે તે “અહુનવદતી” શબ્દનો અર્થજ “અહુનવરને લગતો” એમ થાય છે ; તેનું મુખ્ય કારણ એ ૨૮ મા હાની આગમજ અને ૨૭ માં હાને છેડે અહુનવરને લગતો ખોલાસો જે એક રાસ્પી પોતાથી વડા જેતી પાસેથી માંગે છે અને જેતી તેને જે અહુનવરને લગતી સમજણ આપે છે (કે જે મુખ્ય કરીને એ અહુનવદ ગાથામાં સમાયલી છે) તે ઉપરથી છે ; તેમજ અહુનવદ ગાથાની છંદ-રચના (Metre) અહુનવરના જેવીજ હોવાથી પણ છે. “જ્યોતરૂ” યાને જેતી તે મુખ્ય ક્રિયા કરનાર વડો આશ્રવન છે. ‘રાસ્પી’ જેનો અવસ્તાનો ખોલ

“સ્મૃત્યિશ્વરકર્” છે તે જોતીથી ઉતરતા દરજ્જાનો આશ્રવન છે, જેનું મુખ્ય કામ ક્રિયાને લગતા આલાતો તથા ચીજો તેમની ઘટલી જગ્યાએ ગોઠવવાનું છે. ૨૮ માં હાની આગમજ અહુનવરને લગતા જે કલામ બાબે ઉપર લખ્યું છે તે નીચે પ્રમાણે છે:—(રાસ્પી જોલે છે)—“યથા અહ વધર્થો યો જ્યોતા કા મે શ્રૂતે” —યાને “ (તું) જે જોતી તે ‘યથા અહ વધર્થો’ કલામ મને જાહેર કરે ” એટલે અહુની મરજી યાને કાયદો તે શુ છે (એટલે તમામ મજાદયસ્ની દ્યોન શું છે) તે મને સમજાવે. ત્યાર પછી જોતી તે જ્ઞાનના તલખગાર રાસ્પીને તે કાયદો સમજાવે છે, અને પછી જોતી રાસ્પીને કહે છે કે “અથા રતુશ અપાત ચિત હમ કા અપવ વીદ્યાએ પ્રયોત” યાને ‘રાસ્પી અહુની મરજી યાને મજાદયસ્ની દ્યોનને લગતું જ્ઞાન સમજીને અપો તથા વિદ્યાન થયો તે તે પ્રમાણે પોતે અમલ કરી બીજાઓને સમજાવે.’ (જુઓ એરવદ કા. એ. કાંન્સાને ખોરદેહ અવસ્તાનો તરજુમો—“સરોશ બાજ બા માઓની.”) પહેલવી કેતાય દીનકર્દના વર્સત માનસર નુસ્કમાં જણાવ્યું છે કે “દાદાર અહુરમઝદે જરથુસ્ત્ર સાહેબને અસલ ધર્મ શીખાડ્યો અને અહુરમઝદ પોતે જગતના જોતી તરીકે અહુનવરની અંદર વસ્તો રહ્યો છે, અને ક્રપો કેરેત*ના જમાનામાં જરથુસ્ત્ર સાહેબ જગતના જોતીની પદ્ધતિ અખત્યાર કર્યો.” એ રીતે સ્પષ્ટ જણાય છે કે મજાદયસ્ની કાયદો સર્વે પેદાયશો આગમજ જાહેર કરનાર દાદાર હોરમઝદ એક જોતી મીસાલ છે અને તેમના રાસ્પી તે અશો જરથોસ્ત્ર સાહેબ હતા કે જેઓએ પોતાની અશોષ વિગેરેની અમદયાતથી જગતના જોતીને મહાન દરજ્જાને દાદાર હોરમઝદ તરફથી મેલવી આ દુનિયાના લોકોને માઝદયસ્ની જરથોસ્ત્ર દ્યોન શીખવી અને તેમની પછીથી વખતો વખતના રતુઓ અને ધર્મના વડાઓ જોતી તરીકે માઝદયસ્ની કાયદો પેતાથી ઉતરતા દરજ્જાના આશ્રવનોને તથા આમ લોકોને સમજાવતા આવ્યા છે અને સમજાવતા રહેશે.

* જુદાંજુદાં જણાવ્યું છે કે ક્રપો-કેરેત પેહલાં, અહુરમઝદ પોતે જોતી તરીકે અને સરોશ મઝદ રાસ્પી તરીકે જગત ઉપર ઉતરી આવીને, ઇજ્જને કર્યો.”

† જુઓ એ વખતો વખતના ધર્મના વડાઓ ઉપરાંત, મજાદયસ્ની ૩૬ માં હાના ૬ થા ફકરામાં જણાવ્યું છે કે :—

“વળી કોઈ મરદ યા ઓરત કોઈ સારી (દીની જ્ઞાનને લગતી) બાબદો (પોતે) ખરેખર જાણતાં હોય તો તે જાહેર કરે, (તે પ્રમાણે) પોતે અમલ કરે, (તથા) બીજાઓ જેઓ પછી રીતે તે પ્રમાણે અથો તેઓને તે શીખવે.”

દીનકર્દનાં ઉપલાં લખાણને મળતું વિવેચન ગાથાના દા ૩૩, ૩૦ ૬ માં મળે છે જેમાં અશો જરથુશ્ત્ર સાહેબ પોતાને અશારન મહ્યા આગમજ નીચે પ્રમાણે દાદાર હોરમજદને તે આખે વિનવે છે :

“(અએ હોરમજદ!) (તું) જે (દીન શીખાડનાર) જોતી (“ચે જઓતા”) તેને ખાલેસ મનની ઉત્તમ અશોષથી હું મદદે ખોલાવું છું (invoke) કે તેથી મુરદ મુજબ ધારેલું કામ હું પાર પાડું (યાને દીન ફેલાવવાનું કામ હું સરંગમ ઉતારું): (તે મદદ કેવી રીતની તે નીચે જણાવ્યું છે:) તારાથી અએ હોરમજદ! આએ ખે ચીજ હું માગું છું—(૧) તારાં દર્શન અને (૨) દીન આપેતી તારી સાથની પુછપરછ--વાતચીત.”

દીનકર્દના ૮ મા પુસ્તકમાં જણાવ્યું છે કે “અહનવરની પેહેલી પેદાયશ યસ્તોના ગાથાઓ છે, જેમાં ધર્મનું મૂળ દેખાડી આપ્યું છે. વળી અહનવરનો શરૂઆતનો શબ્દ ‘અહ’ તે ગાથાની શરૂઆતના શબ્દ ‘અથા’ ને મળતો છે, અને અહનવરનો છેવટનો શબ્દ ‘વાસ્તારેમ’ તે ગાથાના છેવટના બોલ ‘વથો’ ને મળતો છે, અને આ નાના કલામ (અહનવર) માં મજદને આરાધના કરનારી સર્વળી દીન સમાવી દેવામાં આવી છે.” આ ઉપરથી ખુદલું સમજાએ છે કે, આપણે આગળ જોઈ ગયા તેમ, અહનવરમાં માઝદયસ્ની દઝેનનો અર્ક આવી ગયો છે; તેમજ ગાથાઓમાં અહનવરને વીગતનાર સમજવનારાં વચનો આવેલાં છે.

અહનવર ગાથાની શરૂઆતમાંજ (દા ૨૮, ૩૦ ૧ માં) અશો જરથુશ્ત્ર સાહેબ દાદાર હોરમજદની દરગાહમાં નીચલી અરજ યુનરે છે :—“અને હાથો નમનતાઈથી ઉંચા ધરીને સૌથી પેહેલાં જુધી કરનાર મીતો અહુરમજદનાં તમામ કાર્યો (“વીરોંગ ખ્યઓથના”) ની સમજણને લગતું જાણ મનનું (‘વંઘહેઉશ મનંઘહો’) હાપણ અપોષ (‘અપા’) ની મારફતે આએ ખુશાલીમાં હું માગું છું કે જેથી દુનિ-

યાના આત્માઓને (યાને દુનિયાના તમામ લોકોને) દીનને લગતી સમ-જણું હું આપી શકું ('દુનેવીપાર')."

આએ તેમજ નીચલા ફકરાઓમાં અષો જરથુસ્ત્ર સાહેબ એક રતુની પદ્ધતિ મેલવ્યા આગમજ જગતનાં તમામ કાર્યક્રમોને લગતી સમ-જણું મેળવવા માટે ભક્તો મન ને ઉત્તમ અષોધની અપશેષો દ્વાર હોર-મજદ તરફથી ચાહે છે. તેમજ નીચલા ફકરામાં બેહમન અને અરદી-બેહેસ્ત અમશાસ્પદો તથા સરોશ મજદ તરફથી તેમને ક્યારે બોદાઈ અશારત મલશે તેની તલબગારી ખતાવે છે કે જેથી તેમનું મહાન કાર્ય કે દુનિયાના લોકોને દીનને લગતો એકમ સમજાવવો તે પાર પડે.

(હા. ૨૮, ફ૦ ૫). ઓ અષા! મીનોઈ જ્ઞાનની રોશની મેલવીને હું તને તથા બેહમનને તથા (અહુરમઝદના પેગામ લાવનાર) સરોશ યજ્ઞને ક્યારે જોઈશ અને અહુરમઝદના કાયદાકારક રહેદાણને પણ ક્યારે જોવા પામીશ? (કે જેથી) આ માંથ્રો (મંત્રો) વડે અને જાપાન (નીકસાદત) થી મંદ જુદ્દિનો માણસોને અમે યરૌઅર ધમાન આપી શક્યે (અથવા ધર્મ સમજાવી શક્યે.)

(હા. ૩૪, ફ૦ ૧૨). ઓ મઝદ! તારા બેદો શું છે, તું શું ચાહે છે, તારી વખાણ (રતુતી) કેવી છે અને તારી આરાધના કેવી છે ને (ખીમજોને) સંભળાવવા માટે તું કહે, કે જેથી તારા હોકમોમાંના પવીત્ર હોકમો (ધર્મનો ફેલાવો કરવા માટેના) અમલદારી શકાય. તારા પોતાના ભક્તો મનના માર્ગો અષોધની મારફતે તું અમને શીખાડ.

૧. "દ્રેગુબ્યો દદત્ વાસ્તારૈમ્" ના સુચવવામાં આવેલા અર્થ સાથે સરખાવો.

૨. આ શબ્દ અવ૦ કંનુ = સં. ક્ષ્ના = શનાખ્તન (ફારસી) = પિછાણવું, ઉપરથી નિકળેલો છે કે જે ઉપરથી કંનુમ્" = "બોદાને પિછાનવનો એકમ, પુરતું ધર્મજ્ઞાન" એ શબ્દ પણ નિકળ્યો છે. એરવદ કાંગા "દુનિયાના આત્મા (અથવા જોહર) ને હું જુશાલ કરું" એવો અર્થ કરે છે.

૩. પ્રફક્ષાના પેહોલવી તરજુમા—અત સ્તર્ત પ્રમાણે દારમેસ્તેતે કરેલો અર્થ—અતુ+સ્તાર=અથસ્તાર=પ્રફક્ષ.

૪. "આ ચિમ્ દ્રેગુબ્યો દદત્ વાસ્તારૈમ્" ના આ લખનારે સુચવેલા તરજુમા સાથે સરખાવો.

(હા. ૪૬, ૬૦ ૨). (અએ અહુરમઝદ!) અપોધની મારફતે ભલાં મનની દોલત તું (મને) શીખવ.

(હા. ૩૩, ૬૦ ૧૨). “ઓ.....અહુરમઝદ! (મારી) અપોધ (અપા) ને લીધે મને હોમતવાળું જોર બખશ, (તથા મારી) નેક મનસ્વીને લીધે (વોહ મનઃશુદ્ધિ) મને સરદારી (ફેસેરતૂમ) આપ.” ભલાં મન અને ઉત્તમ અપોધની બખશો પોતાની લાયકાતથી મેલવ્યા પછી અપો જરથુસ્ત્ર સાહેબ “રતુ” તરીકેના મહાન દરજ્જા માટેની વધુ લાયકાતની આરજી કરે છે.

અપો જરથુસ્ત્ર સાહેબ પોતાને બેહમન તથા અરદીબેહસ્ત અમ-અમશારપદો તથા સરોશ યજ્ઞની મારફતે બશારત મદ્યા આગમજ દાદાર હોરમઝદ તરફથી જગતનાં તમામ કાર્યો (‘બ્યઓયનનાંમ અંધ-હેઉશ’) આમે ખુલાસો ચાહે છે તે આમેના ગાથાના ફકરાઓમાંથી થોડાક નીચે જણાવ્યા છે.

યજ્ઞસ્તેના આપ્પા ૪૪ મા હામાં અપો જરથુસ્ત્ર સાહેબ દાદાર હોરમઝદ તરફથી આ દુનિયાના કાર્યક્રમો આમે નીચે પ્રમાણે સવાલ કરે છે, જેવા કે :—“અએ હોરમઝદ! તુંને હું પુછું છું તે (તું) મને ખોલવી રીતે (યાને બેદબરમમાં નહીં પણ સમજ પડી જાય એવી સીધી રીતે) કહેજે કે”...“સૌથી સરસ છંદગીતું મૂળ શાથી છે?” “શરૂઆતમાં અપોધનો પેદા કરનાર તથા પિતા કોણ હતો? કોણે સુરજનો તથા સેતારાઓનો માર્ગ મુકરર કીધો? તારા સિવાય (બીજો) કોણ છે જેનાથી માહાતાબ વધે છે તથા ઘટે છે?” “જમીન તથા આરમાનને નીચે પડી જવાથી કોણ ટેકાવી રાખનાર છે? પાણી તથા ઓરવરો કોણે બનાવ્યાં? પવનને તથા વાદળોને કોણે ઝડપ બખશી? કોણ, અએ હોરમઝદ! ભલાં મનનો પેદા કરનાર છે?” “કયા કારીગરે રોશની તથા અંધાર બનાવ્યું? કયા કારીગરે ઉંઘ તથા જાગૃતી બનાવી? કોણે સહવાર, બપોર તથા રાત પેદા કીધી, કે જે એક ધર્મ સૂરને (બદલાતી ગેહોની) ફરજોની યાદ આપે છે?” “કોણે માટે (અમએ) ખુલાસી ઉપજવનારી જોળ ફરતી દુનિયા તે પેદા કીધી?”

“કાણે દૂર અદેશીથી આપને બેટા વાહલો કાઢ્યો છે ?” વિગેરે, વિગેરે.
“એ બાબદોથી જાણીતો થવાને તમામ ખલકતના અગ્ને પેદા કરનાર
તથા આબાદી કરનાર, અનદીદ હોરમજદ ! હું તારાથી ઇચ્છું છું.”

(હા. ૨૮, ૬૦ ૧૧). “(લોકોમાં) જાહેર કરવાને માટે, એ
હોરમજદ ! તારા મીનોઇ (તખ્ત) ઉપરથી તારા મોંહડે તું મને શીખવ
કે દુનિયા પહેલાં કેમ પેદા થઇ ?”

(હા. ૩૧, ૬૦ ૫). “(એ હોરમજદ !) પસંદ કરવા
માટે સૌથી ઉત્તમ માર્ગ અપોઇના કાયદા પ્રમાણે જે છે તે તું મને
ખતાવ; મને અને મારાને શું બદલો આપવા માટે (ઠગવેલો) છે તે
બલાં મનથી જાણવાને માટે મને કેહ; એ મજદ ! જે કાંઇ નહીં થશે
અથવા જે કાંઇ થશે (તે બાબે તું મને વાકેફ કર).”

હા. ૩૧, ૬૦ ૧૪, ૧૫ અને ૧૬ માં અપો જરથુસ્ત્ર સાહેબ જે
કાંઇ હમણાં બને છે અને હવે પછી બનશે તે બાબે તેમજ અપો
માણુસોને કેવો બદલો તથા જુદા જુદા પાપીઓને કેવી શિક્ષા તેઓના
મરણ બાદ થશે વિગેરે બાબે દાદાર હોરમજદને પુછે છે.

આપણે સુચવેલા તરજુમામાં જોયું છે કે એક રતુ બલા મન
અને અપોઇની મારફતે અહુરમઝદની મરણ શું છે તે “અને અહુર-
મઝદને માટે સર્વોપરી હકુમત સમજી શકે છે” યાને તે અહુરમઝદની
સર્વોપરી હકુમત સ્વીકારે છે. એને મળતું વિવેચન હા. ૩૧, ૬૦ ૮ માં
નીચે મુજબ જણાવ્યું છે :

“જ્યારથી તને, અગ્ને હોરમજદ ! મારી આંખોમાં મેં રાખ્યો
છે ત્યારથી મેં તને સર્વોપરી ગણ્યો છે, તથા પાક મનસ્વીથી પરસ્તેશ
કરવા લાયક, બલાં મનનો પિતા, અપોઇનું ખરૂં મૂળ તથા આગે
દુનિયાનાં તમામ કાર્યો ઉપર (“અંધહેઉલ બ્યઓથનએપ”) સાહેબો
ભાગવનાર તરીકે મેં તને ગણ્યો છે.”

આ બાબદનાં સંબંધમાં જુવો યજ્ઞસ્તેના હા. ૧૯ નો ફકરો ૧૨
મો, જેનો તરજુમો આગલ આવતાં લખાણમાં આપવામાં આવેલો છે.

(હા. ૪૮, ૬૦ ૩). “સારી નેઆમત બખશનાર, વહી કરનાર, સર્વ-
જ્ઞાની હોરમઝદ (પોતાની) ઉત્તમ સિખામણો કે જે બેદ ભરેલા કલામો
તે સમજદાર માણુસ (યાને એક “રતુ” યા પેગંબર) ને (તેની)

૧. “બ્યઓથન” બોલની ૭ મી વિભક્તિ અનેકવચનનું રૂપ.

૨. પાના ૨૧ માં.

અપોષને લીધે શીખવે છે; ઓ અહુરમઝદ! ભલાં મનની અક્ષત્રથી તે (૨૭) તારી સંકલોજ (યાને તારી મરજી મુજબ ચાલનાર) છે.”

હા ૪૮, ફ૦ ૧૧ માં દાદાર હોરમઝદને સવાલ પુછવામાં આવ્યો છે કે દુનિયામાં અપોષ સાથની સંપૂર્ણ મનસ્વી ક્યારે આવશે, ખેદસ્તનો મુકામ ક્યારે મલી શકે, દુષ્ટ માણસોથી અમોને કાણ સુખ શાંતી અપ્પશશે, વિગેરે, તેના જવાબમાં હા ૪૮, ફ૦ ૧૨ માં જણાવવામાં આવ્યું છે કે “તે દેશોના સચોક્ષ્યતા (પેગંબરો) છે જેઓ ભલાં મન અને અપોષથી તથા, અચ્છે હોરમઝદ! તારી શિખવણી મુજબનાં કાર્યોથી દીનના એલમનો ખચીત ફેલાવો કરશે; તેઓ ખરેખર (તમામ દરજ્જોના મૂળ) દરજ્જે-એશમની મજબુત સામે થનારા (તરીકે) મુકરર થયેલા છે.”

(“યથા અહવધર્થો” ના સુચવેલા અર્થને મળતોજ લાવાર્થ ઉપલા બંને ફકરાઓ (૩ અને ૧૨) માંથી જણાશે.)

હવે યજ્ઞસ્તેના ૩૪ બાહાના ૫ મા ફકરા ઉપર આપણે નજર કરીશું તો તેમાં ‘યથાઅહવધર્થો’ ના કલામમાં આવેલા ધણાક મુખ્ય શબ્દો એમના એમ આવેલા યા તો તેજ અર્થના બીજા શબ્દો (Synonyms) વપરાયેલા જણાશે અને જેમાં આ લખનારે કરેલા તરજુમાને મલતુજ ખોલ્લું વિવેચન જણાશે :—

“ઓ મઝદા! તારી હકુમત (‘ક્ષત્રેમ’) કેવી છે અને (તારાં) કાર્યોથી (‘વ્યઓથનાઇશ’) તારી મરજી (‘ઇશતિશ’)^૧ શું છે તે જેમ (‘યથા’) અપોષ (‘અપા’) અને ભલાં મનની (‘વોહમનંદહા’) મારફતે હું તારાથી (જાણીતો થયેલો) છું (‘અહ્તા’)^૨ તેમ તારા દીની જ્ઞાનના હાજતમંદોને (‘દ્રિગૂમ’)^૩ હું પોપણ-દીનને લગતું જ્ઞાન-આપીશ (‘થાયોઇલાઇ’)^૪. (મતલબ કે-પેગંબર સાહેબ અહુરમઝદને કહે છે કે તારી હકુમત કેવી સર્વોપરી છે ને તથા જગત પેદા કરવા વિગેરેનાં તારા તમામ કાર્યોમાં તારી મરજી શું છે તે જે પ્રમાણે અપોષ અને ભલાં મનની મારફતે હું તારાથી વાકેફ થયેલો છું તે પ્રમાણે માઝદયસ્ની દએનને લગતાં જ્ઞાનનાં મોહતાજમંદ એવાં તારાં લોકોને

૧. “વધર્થો” નો બીજો શબ્દ.

૨. “દ્રે ગુખ્યો.” શબ્દ ૪ થી વિભક્તિ બહુ વચન છે ત્યારે તેજ શબ્દ “દ્રિગૂમ” બીજા એક વચન-આખા વર્ગને માટે (collectively) અતરે વપરાયેલો છે.

૩. “દદત વાસ્તારેમ” નો અર્થ દર્શાવતો એક શબ્દ.

દીની જ્ઞાન હું તારી આજ્ઞા મુજબ આપીશ.) મરહુમ એરવદ કાંગા આ વાક્યમાં પણ દ્રિગ્મ શબ્દનો અર્થ “મરીખોને (જેઓ ખરા દરવીશ, તંગ હાલતમાં છે તેઓને) હું આશ્રો આપું” એવો કરે છે. પણ અપે જરથોસ્ત સાહેબને જે મહાન કામ (mission) દાદાર હોરમજદ તરફથી સોંપવામાં આવ્યું હતું તે દુનિયાના લોકોને માજદયસ્ત્રી દમોનનું જ્ઞાન આપવાનું હતું અને નહીં કે તંગદસ્ત લોકોને પૈસાટકા કે ખોરાકનો આશ્રો આપવાનું, કે જે છેલ્લું કામ તો ઉપલાં મહાન કાર્યનો એક ઘણોજ નાનો ભાગ છે. હા ૨૯, ૬૦ ૧૧ માં અશો જરથોસ્ત સાહેબે એ-દુનિયાનાં લોકોને દીની જ્ઞાન શીખવવાનાં-કામને “મળેછ મગાછ” એટલે “મ્હોટાં સાહસ કર્મ” તરીકે જણાવી તે માટે દાદાર હોરમજદની મદદ ચાહી છે.

અવસ્તામાં આવેલા ખીજ ઘણાંક ફકરાઓ છે, જે આ લખનારે સુચવેલા તરજુમાના ટેકામાં ટાંકી શકાય એમ છે; પણ આ વિષય અતિ લંબાણ થવાના ભયને લીધે વધુ ઉતારા રજુ કર્યા નથી. પણ છેવટે યજ્ઞસ્તેનો ૧૯ મો હા કે જેમાં અહુનવરની સરેહ આવેલી છે તેમાંથી નીચલા વધુ ફકરા જે સુચવવામાં આવેલા તરજુમાને તદન લાય પડતા જણાશે તે ઉપર ધ્યાન આપીશું.

“અહ” અને “રતુ” શબ્દો બાબેનો કેટલોક ખોલાસો.

પ્રથમ, યજ્ઞસ્તેનો હા ૧૯ માં તેમજ “યથાઅહવધર્યો” ના કલામમાં આવેલા “અહ” તથા “રતુ” શબ્દો બાબે ઘણાંક અભ્યાસીઓને જે ગુંચવાડો જણાય છે તે બાબે સેહજ વિવેચન કરીશું. “અહ” શબ્દનો મુખ્ય અર્થ આપણે આગલ જોઇ ગયા. પ્રમાણે ‘દેયાતીનો સાહેબ—પેદા કરનાર’ એવો થાય છે. અને “રતુ” શબ્દનો અર્થ ‘અશોધનો માર્ગ ખતાવનાર, માજદયસ્ત્રી દીન શીખાડનાર સરદાર યાને સોખ્યંત’ તેમજ સાધારન રીતે ‘સરદાર’ એવો થાય છે. હા ૧૯ ના ૧૮ મા ફકરામાં સવાલ કરવામાં આવ્યો છે કે “સરદારો (“રતવો”) તે કયા?” તેનો જવાબ આપ્યો છે કે “ધરને લગતો, મોહલ્લાને લગતો, કસ્થાને લગતો, દેશને લગતો અને પાંચમો (યાને સૌથી અઘતો) (સરદારનું જરથુસ્ત્ર છે. વળી “અપહે રતુમ”=અશોધનો સરદાર’ એ વચનો અવસ્તામાં વારંવાર અહુરમજદને માટે તેમજ અમશાસ્પદો, યજ્ઞદો, અશો જરથુસ્ત્ર સાહેબ તેમજ ખીજ મહાન સંક્રિત-ઓ બાબે વપરાયલા હોય છે અને જ્યારે અહુરમજદને માટે એ બોલ વપરાયલો હોય છે ત્યારે સૌથી ઉંચ ખ્યાલ રાખવાનો હોય છે. જેમકે

“રત્ન ખેરેજન્તેમ યજ્ઞમદદે યિમ અહુરેમ મજદામ યો અપહે અપનો તેમો, યો અપહે જહ્નુસ્તેમો,” એટલે ‘સૌથી જુલંદ સરદાર જે અહુર-મજદ જે અશોધનો સૌથી ચઢ્યાતો (અને) જે અશોધનો સૌથી ઘણો મદદ કરનારો (સરદાર) તેની સાથે અમે એકતાન થઈએ છિયે.’ હા ૧૯ ના ફકરા ૧૨ માં જણાવ્યું છે કે જે કોઈ સોળ્યાંત આએ દુન્યામાં અહનવરનો કલામ જાહેર કરે છે તે દાદાર હોરમજદને “અહ” તથા “રતુ” તરીકે સુકરર કરે છે. એની મતલબ એજ છે કે જે અશો સોળ્યાંતો વીગેરેને દાદાર હોરમજદે પ્રથમ માજદયસ્તી દએન શીખાડી છે તેઓ અહુરમજદને પેદા કરનાર સાહેબ—“અહ” તરીકે તેમજ પોતાના “રતુ” યાને દીન શીખાડનાર મહાન ગુરુ યા ‘જેતી’ તરીકે ઠરાવે છે. એ રીતે જ્યારે તમામ માનવીઓનો, અને મુખ્ય કરી આપણ જરથોસ્તીઓનો “રતુ” અપો જરથુસ્ત્ર સાહેબ છે ત્યારે તેઓ સાહેબના “રતુ” યાને જેતી તે દાદાર હોરમજદ છે.^૧

“અહ” શબ્દનો એક બીજો અર્થ ‘દુન્યાને લગતો કારોબાર ચલાવનાર સરદાર—યાને પાદશાહ’—પણ થાય છે. (જે પ્રમાણે ઇંગ્લેન્ડ શબ્દ Lord નો અર્થ અમીર યા રાજકર્તા તરીકે તેમજ પરમેશ્વર તરીકે થાય છે તેજ પ્રમાણે “અહ” નો અર્થ પણ એ બે રીતે થાય છે). યજ્ઞસ્તે હા ૨૯ ના ૬ હા ફકરામાં “અહ” શબ્દ ‘રાજકર્તા’ ની મતલબે વપરાયલો છે. તેમાં દાદાર હોરમજદ અશો જરથુસ્ત્ર સાહેબને કહે છે કે આએ દુન્યામાં ચાલતી અવ્યવસ્થા તથા ખરાં દીની જ્ઞાનની કોટાઈ દુર કરી લોકોને અપોધનો માર્ગ બતાવવાને માટે હાલમાં મને નથી કોઈ ‘અહ’ જણાયલો કે નથી કોઈ ‘રતુ’ જણાયલો અને તેથીજ મેં તને એ કામ માટે ‘રતુ’ તરીકે પેદા કર્યો છે. એમાં ‘અહ’ની મતલબ એ છે કે અશો જરથુસ્ત્ર સાહેબની આગમજ જેમ ગયોમદ, હોસંગ, જમશેદ, ફ્રેદુન વીગેરે પાદશાહો દુન્યવી કારોબાર કરનારા તેમજ દીની જ્ઞાન આપનારા પેગંબરો જેવા હતા તેવો કોઈ (બંને કાર્યો કરી શકે એવો) રાજકર્તા હાલમાં જણાયલો નથી એ પ્રમાણેની છે. “અહ” અને “રતુ” શબ્દો બાબેના એટલા ખોલાસા પછી હવે આપણે અહનવરની સરેહવાળા ૧૯ મા હા ના નીચલા વધુ ફકરાઓ તપાસીશું.

૧. જુલે આગળ પાના ૧૨ અને ૧૩ માં આપવામાં આવેલા ગાથાના હા ૩૩, ૬૦ ૬ તથા પહેલ્લી દીન કદના વર્સાત માનસર ગુરુમાંના ઉતારા.

(ફકરો ૨૦) “(દાદાર) હોરમજદે (અહનવરનો કલામ) જાહેર પ્રાધો. કોણને જાહેર પ્રાધો? (જવાબ)—મીનોને લગતા તથા ગેતીને લગતા અપોને. કયા ઓદામાં તે કલામ તેણે જાહેર કર્યો? (જવાબ)—સૌથી સરસ હકુમત ચલાવનાર (સ્વતંત્ર) પાદશાહ તરીકે. કેવા (સમ્પ્રશ) ને (જાહેર પ્રાધો)? (જવાબ)—પોતાના ફાટા પ્રમાણે નહીં ચાલનાર (યાને આપએખત્યાર નહીં એવા) સૌથી સરસ અપોને.”

આ ફકરા ઉપરથી જણાશે કે અહનવરનો નાદ જે દાદાર હોરમજદે સર્વે પેદાયશોની આગમજ આદાર પાડ્યો હતો તે આએ ગેતીની દુન્યાના સોખ્યતો અને રતુઓ માટેજ નહીં પણ મીનોપ્ર યજદો વીગેરેને માટે પણ હતો. જેમકે સરોશ યસ્ત હાદોખતમાં ત્રીજા કરદાને છેડે જણાવ્યું છે કે “જે (યાને સરોશ યજદ) (સોખ્યતોને) દીનનો એલમ શીખવનાર (છે) તેને અશો હોરમજદે દીન શીખવી હતી.”

(ફકરો ૧૧) “(અપો જરથોસ્ત સાહેબ કહે છે) વળી તે (અહનવરનો) કલામ હેવાતી ભોગવનારાઓમાંના કોઇનેથી ઉત્તમ અશોઇની મારફતે શીખવવાને તથા મનન કરાવવાને માટે અમને (સોખ્યતોને) જાહેર કરવામાં આવ્યો છે.”

ફકરા ૧૬ માં જણાવ્યું છે કે “અહુરમજદનો જાહેર કરેલો આએ (અહનવરનો) કલામ ત્રણ પદવાળો... છે. તેનાં ત્રણ પદ તે કયાં? (જવાબ)—હુમત, હૂખત અને હૂવસ્ત.”

ફકરા ૧૯ માં સવાલ જવાબમાં જણાવ્યું છે કે “હુમત (યાને નેક વિચાર) તે કયો? પહેલો અશોઇવાળો વિચાર.” (એ દાદાર હોરમજદનો સર્વે પેદાયશો પેદા કરી આગમજના વિચારને માટે લાગે છે). “હૂખત (યાને નેક સખુન) તે કયો? વૃદ્ધી કરનારો માંથ.” (દાદાર હોરમજદે અહનવરના નાદથી રતુઓને જાહેર કર્યો હતો તે—યાને માઝદયસ્તી દએન કે જેની ઉપરથી વખશુરે વખશુરાને અશો જરથુસ્ત્ર સાહેબે અવસ્તા માંથ આપણા માટે રચી આપ્યા હતા.) “હૂવસ્ત (યાને નેક કાર્ય) તે કયું? સ્તોત અને અશોઇને લગતા સૌથી પહેલા નિયમો પ્રમાણેની પેદાયશો—(the entire creation created in accordance with the primeval principles of Ashoi & Staota).” એ રીતે—આ લખનારના નવ્ર અભિપ્રાય પ્રમાણે—ઉપલા

૧. “મીનોને લગતા અપો” તે અમશાસ્પદો તથા યજદો અને “ગેતીને લગતા અપો” તે રતુઓ, સોખ્યતો—પેગંબરો સમજવા.

ફકરામાં દાદાર અહુરમઝદના “હુમત,” “હૂખ્ત” અને “હુવસ્ત”^૧ બાબે ઇસારો કરવામાં આવેલો જણાય છે. એ બાબે જુવો આવેજ ૧૯ મા હા નો ૧૫ મો ફકરો કે જેમાં જણાવ્યું છે કે “સર્વથી એજ અહુરમઝદે અહૂનવરનો કલામ જાહેર^૨ કર્યો અને તમામ (ખલકત) બનાવી.”^૩

(ફકરો ૧૨) “જે કોઈ (યાને રતુ અથવા સોખ્યંત) અહાં (યાને આબે દુન્યાંમાં) (અહૂનવરનો કલામ) જાહેર કરે છે તે દાદાર અહુરમઝદને અહૂ તથા રતુ (યાને પેદા કરનાર તેમજ દીન શીખાડનાર) તરીકે મુકરર કરે છે; તથા વિચાર સક્તિમાં સૌથી સરસ પેદાયશ (જે માણસગત)^૪ તેને અહુરમઝદ વિશે બોધ^૫ આપે છે, તથા તે (રતુ) તમામ પેદાયશોમાં સૌથી મહાન હકુમતવાલો^૬ તેને (અહુરમઝદને) કબુલ^૭ રાખે છે.

“યથા અહુવધયો” ના કલામ બાબે છેવટના સામાન્ય વિચારો.

આ ક્રમતરીન લખનારના સૂચવેલા તરજુમા ઉપરથી તેમજ અવસ્તાના ઉપલા ઉતારાઓ ઉપરથી ટુક સાર આપણે લઈશું તે એજ કે અહૂનવરના કલામમાં દાદાર હોરમઝદની જગતને હસ્તીમાં લાવવા વિગેરેની મરજીને લગતો માઝદયસ્ની કાયદો જે બલાં મન અને ઉતમ અષોઘ વિગેરેને લીધે (યાને બેહુમન અને અરદીબેહસ્ત અમશારપંદા તથા સરોશ યઝદની મારફતે) દાદાર હોરમઝદ તરફથી અશો જરથોસ્ત પેગંબર સાહેબને જણાવવામાં આવ્યો હતો અને જે ઉપરથી તેઓ સાહેબે માઝદયસ્ની જરથોસ્તી દબ્બેન દુન્યાંના તમામ લોકોને સમજાવી જાહેર કરી હતી તે અહુરમઝદનાં ફરમાન પ્રસીધ કરનારી દબ્બેન (revealed religion) છે અને તે દબ્બેનનું અર્ક^૮ (quintessence) આબે ટુક કલામમાં સમાવેલું છે. આબે બળવંત તથા સૌથી ભંદી માંઝિ (મંત્ર) નો અંદર ખાનેનો ઉંડાણ ભેદ આપણુ અલ્પ શક્તિવાલા સાધારન માનવીની સમજની તદન બાહર છે. પણ એ કલામની ભાષાનો

૧. (યાને “હૂખ્ત”).

૨. (યાને “હુવસ્ત”).

૩. સરખાવો ‘યથાઅહુવધયો’ માંનો ‘દ્રેગુબ્યો’ શબ્દનો અર્થ.

૪. સરખાવો ‘યથાઅહુવધયો’ માંનો ‘દદત વાસ્તારેમ્’ શબ્દનો અર્થ.

૫. સરખાવો ‘યથાઅહુવધયો’ માંનો ‘ક્ષત્રેમ્યા’ શબ્દનો અર્થ.

૬. સરખાવો ‘યથાઅહુવધયો’ માંનો ‘દજદા’ શબ્દનો અર્થ.

સાધારન રીતે શું અર્થ થાય છે તેજ ઉકેલવાની માત્ર અદના કોશિષ ઉપર કરવામાં આવી છે. આએ કલામની એજમતી શક્તિ તેની ઘટતી તજ્જેમલ અને લાયકાતથી તે ભણવાથી કેવી મહાન અસરો ઉપજાવી શકે છે તે આપણે ઉપર જોઈ ગયા છીએ. તો દરેક બસ્તે કુસ્તીઆનની ફરજ છે કે આવું મોતેબર અને ખેમૂળ હથ્થાર જે દાદાર હોરમજદે અશો વખતે વખતુરાન જરથોસ્ત સાહેબની મારફતે આપણને ખખશ્યું છે તેનો હરેક આફત, દુઃખ કે મુશ્કેલીને વખતે કે કોઈની મહાન કાર્ય શરૂ કરતી વખતે સદઉપયોગ કરવો.

દીનકર્દ પુસ્તક ૯, ભાગ પહેલા-સૂદગર નરક-માં જણાવ્યું છે કે ‘યથા અહવધર્થો’ દીનતું મૂળ છે, અને કામો શરૂ કરતી વખતે ‘યથા અહવધર્થો’ ભણવાથી જે હોંમત અને ફતેહ મળે છે તેની યાદી તેમાં આપી છે. ઘરમાં દાખલ થતાં કે ઘરમાંથી બાહાર જતાં, કે કોઈને મલવા જતાં યા કોઈ પાસે કંઈ માગવું હોય ત્યારે અથવા પોતાના કામ ઉપર જતી વખતે અથવા કોઈની ખુશાલીના પ્રસંગે એક “યથા” ભણવો; કોઈની તુરતની ખાલી પડેલી જગ્યા ઉપર ખેરવા અગાઉ એક “યથા” મનમાં ભણી રહ્યા પછી ખેસવું; જ્યારે કોઈ પોતાના આશિર્વાદ આપવા માંગે ત્યારે ખે “યથા” ભણે; આફત કે મુશ્કેલીમાં આવી જતાં “યથા” ભણવા; જમીનમાં ખીજ નાખતી વખતે ૯ “યથા” ભણવા, વિગેરે; કોઈની શુભ કામનાં મંડાણની તુરત આગમજ ખે “યથા” અને એક “અખેમ” ભણવા અને કામ પુરું થઈ રહ્યા પછી તુરત એક “યથા” અને ખે “અખેમ” પઢવા-વિગેરે. (જુઓ શમસુલ-ઉલમા દસ્તુર દારાખ દા. પેશોતન સનમણા ખી. એ. નો દીનકર્દ કેતાબનો તરજુમો, વોલ્યુમ ૧૭ મું, શેઠ ખેહેરામશાહ નવરોજી શરાફ કૃત “ખુદેહ-અવસ્તા બા તરીકત,” પાનું ૧૩, તેમજ વંદીદાદ પરગરદ ૧૧).

પણ—આપણે ઉપર જોઈ ગયા છીએ તે પ્રમાણે—એ (અહનવરતું) હથીઆર વાપરનારે સંપૂર્ણ અખોધવાળાં મન, વચન અને કાર્યોની અમલ્યાત સાથે ભણીને તેનો ઉપયોગ કરવાનો છે. આખો વખત દુસ્મત, દુઝૂખત અને દુઝૂ વહસ્તના તરીકામાં ચાલીને તેમજ અશોઈને લગતી જરથોસ્તી તરીકતો ભણી જોઈને નહીં પાલીને દુઃખને વખતે “યથા અહવધર્થો” ભણવાથી તેની નેમમાં તે ફાવી શકતો નથી.

વળી “યથા અહવધર્થો” ના અર્થમાં તેમજ ઉપર દાંડેલા અવસ્તાના ફકરાઓ ઉપરથી ખીજું આપણે જોયું છે કે એક રતુ જે દાદાર હોરમજદની તરફથી માઝદયસ્તની દબેનની વાંકેશગારી મેલવી શકે છે તે

અપોધને લીધેજ છે. એ રીતે ‘અપોધ’ એ માઝદયરની દએનના મૂળ પાયો અને મુદ્રાલેખ મીસાલ છે, અને તેથીજ વંદીદાદ પરગરદ ૧૦ ના ૧૮ માં ફકરામાં જણાવ્યું છે કે “અપોધ એ માઝદયરની દીન છે.” વળી અપોધનો કાયદો “અપેમ વોહ” ના જુલંદ કલામમાં ઘણોજ સ્પષ્ટ રીતે જાહેર કરવામાં આવેલો છે. અને દરેક જરથોસ્તીએ તે પ્રમાણે અમલ કરવાની જરૂર છે અને તેમ કયાંથીજ આવ્યે અને મીનોઈ જહાનમાં ખરું સુખ મેલવી શકારો.

શુક તે દાદગર દાદારના કે મીનોઈ અને ગેતીને લગતી તમામ પેદાયશો પેદા કર્યા આગમજ જે પાક કલામ તે મહાજાની સાહેબે બાહાર પાડ્યો હતો તે “અહનવરના નાદ” નો ભાગ “યથાઅહવધર્યો” નો મોતેબર કલામ અપો વખશુરે વખશુરાંન જરથોસ્ત સાહેબની મારફતે આપણને વારસામાં મલેલો છે અને તે હજારો વરસો પછીથી કંઈપણ વધઘટ વિના અખંડ ધરાવવાને આપણુ જરથોસ્તીઓ ભાગ્યશાળી થયા છીએ.

દાદાર હોરમજદ આપણી કામને તેમજ તમામ દુન્યાના લોકોને અપોધની રાહાપર ચાલવાની નેક તોશીયત બખશે એવી દુવા બંદગી સાથે આવ્યે કમીનો લેખ ખતમ કરીશું.

—o—

“યથા અહવધર્યો” નો જુદા જુદા વિદ્વાનો તથા અભ્યાસીઓ તરફથી થયેલા તરજુમો.

૧. હાઉગનો તરજુમો નીચે મુજબ છે:—

“Just as a heavenly Lord is to be chosen, so is an earthly master for the sake of righteousness (to be) the giver of good thoughts and of the actions of life towards Mazda, & the dominion is for the Lord (Ahura) whom he (Mazda) has given as a protector of the poor.”

અર્થ: જે પ્રમાણે દેવીક સરદાર પસંદ કરવો જોઈએ તેજ પ્રમાણે અપોધને ખાતર દુન્યવી શીક્ષક પસંદ કરવો જોઈએ, કે જે મઝદને માટેના જીંદગીના કાર્યોના અને ભલા વિચારોનો આપનાર થાય; રાજ્ય સત્તા સરદાર (અહુર) ની છે જેને તેણે (મઝદએ) ગરીબોના રક્ષણકર્તા તરીકે આપ્યો છે.

૩૧. સ્વીચલ નીચલો તરબુમો સ્થુ કરે છે :

“ 1. As is the will of the Lord, so (is He) the Ruler out of purity.

2. From Vohumano (will one receive) gifts for the works (which one does) in the world for Mazda.

3. And the kingdom (we give) to Ahura when we afford succour to the poor.”

અર્થ : ૧ જેમ ખોદાતાલાની મરજી છે તેમ (તે) અષોધને સ્વીધ રાજ કરનાર (છે).

૨ વોહુમનોથી મઝદને માટે દુન્યામાં કામો (જે કામ કરે છે તેને) અખશીશો (મળશે).

૩ અને જ્યારે ગરીબોને આપણે મદદ આપ્યે છીએ ત્યારે અહુરને (આપણે) પાદશાહી (આપ્યે છીએ.)

મોઁ ડારમેસ્ટેટર નીચલો તરબુમો કરે છે જે ખોલે ખોલેનો નથી.

“ The will of the Lord is the law of holiness, the riches of Vohumano shall be given to him who works in this world for Mazda and wields according to the will of Ahura the power he gave to him to relieve the poor.”

અર્થ : ખોદાતાલાની મરજી તે અષોધનો કાયદો છે. વોહુમનોની દાલત તેને આપવામાં આવશે કે જે મઝદને માટે આપ્યે દુન્યામાં કામ કરે છે અને જે શક્તિ અહુરએ તેને આપી હતી, તે તેની (અહુરની) મરજી પ્રમાણે ગરીબોને સાહાય કરવામાં વાપરે છે.

પ્રોફેસર હારલેનો તરબુમો નીચે પ્રમાણે છે :

“ As there is a supreme Lord, so there is a religious chief for the propagation of religion by means of purity. He is also the executor of good thoughts and of the works of the Mazdayasnian Law. The Powerful Kingdom belongs to Ahura, and he has made the spiritual chief the protector of the poor.”

અર્થ : જે મીસાલે એક સંપૂર્ણ શ્રેષ્ઠ ખુદા છે, તેજ મુજબ અસોષણી મારફતે દીનનો ફેલાવો કરવાને માટે એક દીની સરદાર છે. તે વધી બલા વિચારો અને માઝદયસ્નાન કામદાના કામોનો અમલમાં મુકનાર છે. બધાવંત પાદશાહી અહુરને લગતી છે; તેણે તે દીની સરદારને ગરીબોનો રક્ષણ કરનાર નીમ્યો છે.

મીઠ મેહનરનો તરબુમો નીચે પ્રમાણેનો છે :—

“જેમ તે (ઝરથુસ્ત્ર) ઇચ્છવા જેમ આત્મીક સરદાર છે, તેમ તે માર્મિક ગુરુ દરેક સત્તા સામ છે, જે મઝદ તરફની જીંદગીથી નીપજતા બલા વિચારોથી ઉપજતા કાર્યો કરાવનાર છે. તેણે પાદશાહી અહુરની છે, તેણે ગરીબોના રક્ષણકર્તા તરીકે તેને આપ્યો (મોકલ્યો) છે.”

ડાઠ મીલ્સે નીચેલો તરબુમો જાહેર કરેલો છે :

“As the Ahu is excellent, so is the Ratu (one who rules) from his sanctity, a creator of mental goodness, and of life's actions done for Mazda : & the Kingdom (is) for Ahura which to the poor may offer a nurturer.”

અર્થ : જેમ અહુ શ્રેષ્ઠ છે તેમ રતુ (જે રાજ્ય કરે છે તે) પોતાની પાકીજગીને લીધે મનને લગતી બલાઓનો અને મજદને માટે કરેલાં જીંદગીના કાર્યોનો પેદા કરનાર છે. અને રાજ્ય અહુરનું છે. જેથી ગરીબોને એક પોષણકર્તા મળે.

એરવદ કાવસજી એદલજી કાંગાનો તરબુમો નીચે મુજબનો છે :

“જે પ્રમાણે પાદશાહ પોતાની મરજી પ્રમાણે ચાલનાર (છે), તે પ્રમાણે દસ્તુરાંન દસ્તુર અશોષ ઇત્યાદિને લીધે (પોતાના કામમાં) (આપમેળુત્યાર) (છે). બહમનની બક્ષેશ આએ દુનિયાનાં હોરમજદને માટેનાં કામો કરનારાઓની (છે); જે રાખસ ગરીબ લાચારોને માટે પાસબાની કરનાર (અથવા પોષણ કરનાર) થાએ છે, (તે ગ્રાયા) હોર-મજદને માટે (તમામ ખલકતની) પાદશાહી (કશુલ રાખે છે).”

ખાન બાહાદુર નવરોજજી દોરાબજી ખંડાલાવાળાએ “હોનવર” અને “અષેમ” ઉપર એક રસાલો સને ૧૮૮૫ ના સાલમાં વાંચ્યો હતો, તેમનો તરબુમો (ખાલે બોલ કરેલો) નીચે પ્રમાણે છે :

૧. શેઠ ફરહન કે. દાદાચાનજીની “પાક ગ્રાયા વાળી અને અવસ્તાની રાગની” માંથી ઉતારો.

“As is the will (or Law) of the Eternal Existence so (its) energy solely through the Harmony (Asha) of the Perfect mind is the producer (Dazda) of the manifestations of the universe and (is) to Ahura Mazda (the Living Wise one) the Power which gives sustenance to the revolving systems.”

અર્થ : જે પ્રમાણે અનંત હૈયાતીવાણા સાહેબની મરજી (અથવા કાયદો) તે પ્રમાણે તેની શક્તિ માત્ર સંપૂર્ણ મનની એકતાન (અષા) ને લીધે જગતના સ્પષ્ટીકરણોને ઉત્પન્ન કરનાર (દઝદા) છે, અને અહુર-મઝદ (તે હૈયાતીવાણા દહાપણુવાળા સાહેબ) ને માટે શક્તિ (છે) કે જે ફરતા ગ્રહોને પોષણ આપે છે.

મી. ફ્રેડુન કે. દાદાયાનજી, બી. એ., એલ. એલ. બી., જેઓએ Light of the Avesta & the Gathas નામનું ઘણી ઉંડાણ-થી સમજણ આપનાર અને વિદ્વતા ભરેલું પુસ્તક રચ્યું છે તેના મુજબ રાતી તરજુમા (“પાક માથા વાણી અને અવસ્તાની રોશની”) ના એક વધારાના પ્રકરણ તરીકે “યથા અહવધર્થો” બાબે તેમણે લખાણ વિવેચન કર્યું છે તેમાં તેઓ નીચે મુજબ એ કલામનો તરજુમા કરે છે :

“મીનાઇ રક્ષણકર્તા (અથવા અહૂ અથવા અહુરમઝદ) જેમ સ્વતંત્ર મરજી ધરાવનાર (છે), તેમજ દીનનો સરદાર (કામેલ આશવન) અપોઇ (અષ વહિસ્ત) વીગેરેને પ્રતાપે (છે). (અથવા જેમ દીનનો તેમજ દુન્યામાં સરદાર અપોઇ વીગેરે માટેજ પસંદ કરવો જોઇએ). આ હસ્તી-માં મઝદને માટે કાર્ય કરનારાઓને વોહુમનની નીઆમત (નીર્મળ મન અને પ્યાર મળે છે). અને અહુર માટે (કાર્ય કરનારાઓ સાથે) સર્વોત્તમ શક્તિ (ક્ષમ્બૈર્થો, અથવા ઇચ્છવાજોગ રાજ્ય નીરમાણ થયું છે), જે (એટલે અહુર) પવીત્ર દરવીશો (પાક જીવો, Devotees, ભક્તો) માટે ગુરૂ (વાસ્તર, Pastor) મુકરર કરે (છે).”

દસ્તુર ખુરશેદજી એરયજી પાવરી “The Ahunavar Formula and Zarathushtra's Biography” એ નામના પોતાના સને (૫૪૬૪૨૬) ૧૨૭૩ માં લખેલા રેસાલામાં નીચે પ્રમાણે અર્થ કરે છે.

“1. (God says :) As Ahu & as Ratu, (Zarathushtra) is worthy of devotion with perfect purity.”

2. He shall (or does) dedicate to Mazda (the best) of the deeds resulting from purity of mind in this world.

3. He shall, (or does) indeed, dedicate to to Ahura, his spiritual teaching, conducive to the protection of the poor."

અર્થ : ૧ (ખોદા કહે છે કે) અહુ અને રતુ તરીકે (ઝરથુસ્ત્ર સાહેબ) સંપૂર્ણ અપોષ્ઠથી આરાધનાને લાયક છે.

૨. તે મનની અપોષ્ઠથી આ દુન્યામાં નીપજતાં (સર્વોત્તમ) કાર્યો મજદને અર્પણ કરશે (કરે છે).

૩. તે ગરીબોના આશ્રયને ઉપયોગી થાએ એવું પોતાનું ધાર્મિક શિક્ષણ અહુરને ખચીત અર્પણ કરશે (કરે છે).

શેઠ ખ. ૩. કામા નીચે પ્રમાણે અર્થ કરે છે :

"Just as God wills, so also wills (the man) who conducts himself truthfully on the path of virtue. (God) is the bestower of the Good Mind (the Wisdom) and of deeds (Kerfe). The sovereignty of this world is also (pertaining to) God. (God) procures for the distressed (for men needy & out of employ) whomsoever is lord of farms (as their employer)."

અર્થ : જેમ અહુર મજદ ઇચ્છે છે તેજ પ્રમાણે (તે માનવી) પણ ઇચ્છે છે, જે સદગુણના માર્ગમાં સત્યતાથી વર્તે છે. (અહુરમજદ) બલાં મન (ઉદાપણ) અને કામો (કરૂકે) નો અખશનાર છે. આએ દુન્યાનું રાજ્ય પણ અહુરમજદ (ને લગતું) છે. જેઓ લાચાર છે તેઓને માટે (ગરજવંત તથા બે રોજગાર માનવીઓ માટે) જેથી કામ ખેતરોનો માલેક છે તેને (તેઓના નોકરી રાખનાર શેઠ તરીકે) મેલવી આપે છે.

એરવદ તેહમુરસ દીનશાજી અંકલેસરીઆ આ અર્થ આગળ ધરેછે:

"જેમ આ દુનિયાના વેહવારને પોતાની મરજી મુજબ દોરવવાને માટે એક સરદાર (રાજા) છે, તેમ એક ધર્મગુરુ (દસ્તુરાંન દસ્તુર) અપોષ્ઠને લીધે સ્વતંત્ર કાર્ય કરવાને સત્તા ધરાવે છે. જેઓ અહુરમજદ

માટે આ જુભી ઉપર કાર્ય કરે છે, તેમને સાર ખેડમનની અખશીશો છે. જે પ્રજા ગરીબોને રક્ષણ આપે છે, તે ગોયા અહુરમઝદને પોતાના પાદશાહ તરીકે માન આપે છે.”

નૈર્યોશ્વમ ધવલનો તરબુસો નીચે મુજબનો છે :

“ જેમ માલેકની મરજી છે તેમજ જે પણ લાયક છે તેની તરફનું ફરમાન (છે). હોરમઝદની દુનિયામાં કરેલાં કાર્યોના બદલો ખેડમનથી (છે). હોરમઝદ તરફનું રાજ્ય તેને છે કે જે લાચારોને મદદ કરે છે.”

દસ્તુર સાહેબ એદલજી દારાબજી સનજીનાનો તરબુસો નીચે પ્રમાણે છે :

“ જે મીસાલે હોરમઝદની ખાએશ, તે મીસાલે જે કાંઈ સવાખનાં નેક કામના હોકમ કરવાથી હોરમઝદ ભલી મનશની આપે; આએ દુન્યામાં પાદશાહિ (ખુદાંદ ખેહસ્ત) હોરમઝદ તેને આપે જે દુરવેસોને પરવરસ કરે.”

દસ્તુર અરદેસર રસ્તમજી મુલ્લાંશીરોજ આ પ્રમાણે અર્થ કરે છે :

“ દરેક નેક કામ એવી રીતે કરવું જોઈએ, કે તે અહુરમઝદની મરજી મુજબ હોઈને, તેને પસંદ આવે. અહુરમઝદ આપણને ત્યારેજ ભણું મન આપે છે, જ્યારે આપણે દુનિયામાં દરેક ભણું કાર્ય કરીએ છીએ. જેઓ ગરીબોના રક્ષક બને છે, તેઓને અહુરમઝદ રાજ્ય બક્ષે છે.”

એરવદ શેહરીઆરજી દાદાભાઈ ભર્યાનો તરબુસો નીચે પ્રમાણે છે :

“ જે પ્રમાણે અહુર (મઝદ) ને (મીનોઈ દુન્યાનો સરદાર) ગણવામાં આવે (છે), તે પ્રમાણે વળી અપ (યાને સત્યના કાયદા) નાં દરેક કામ (અળવવા) માટે (દીનના) સરદાર (અશો જરથોસ્તને આ દુનિયાના સરદાર ગણવામાં આવે છે). ભલાં મન (ખેહસ્ત) નો બદલો (અચીત) આ દુનિયાના લોકો તરફ ભલાં કામે કરવામાં (છે). જે નિરાધાર ભલાં માણસોને આશ્રો (અથવા ઉદ્ધોગ) (આપે છે) તે મઝદા અહુરોને સત્તા આપે છે.”

નાયબ દસ્તુર રસ્તમજી એદલજી સંજીણા બી. એ. નીચલો અર્થ રજૂ કરે છે :

“ તે ખાવીંદ (ખુદા) ની જેવી ખાએશ (છે), તે પ્રમાણે રાસ્ત તથા અશો આદમી ખુદાઈ હુકમ (અથવા તરીકા) મુજબ આજેહાનમાં મઝદને માટે નેક મનના કામેને ટેકો આપનાર અને જે સલ્તનત ગરી-

ખોને મદદ અને રક્ષણ આપે છે, તેને અહુરને ખાતર ટેકાવી રાખનાર છે.”

શમ્સ-ઉલ્-ઉલમા દસ્તુર દારાબ દસ્તુર પેશોતન સંજાણા, ખી. એ. એ દીનકર્દ કેતાબના પોતાના ૧૭ મા વોલ્યુમમાં નીચલો તરજુમો જણાવેલો છે :

“ When the supreme Being asserted Himself by fulfilling His divine will, He then (became also) the supreme Regulator just in accordance with the divine law of righteousness, by the establishment of the noble Vohuman (Good Mind) (in the Universe) and of the activities of life by Ahuramazda, and of the government of the divine kingdom (of the world) by the Lord God (in) whom He determined (Himself thus) as the noble guiding Pastor over the poor erring souls.”

દસ્તુર ખુરસેદજી એરચજી પાવરી પોતાના “જરથોસ્તી સાહિત્ય અભ્યાસ”, ભાગ ૧ લામાં નીચલો વધુ તરજુમો રજુ કરે છે :

“ અષોષની સંપૂર્ણતાને લીધે જે મિસાલે અહુ (Temporal Lord) તેજ મિસાલે રતુ (Spiritual Master) (જરથોસ્ત) માનને લાયક છે.

દુનિયાનાં વોહુમનનાં કામોમાંનાં (બલાં કાર્ય, જરથોસ્ત) મજદને ખાતર ફેદા કરે છે, તે ગરીબોને માટે રક્ષક રખેવાલ તરીકે સ્વસતા (રાહતુમાઇ) ખચ્ચીત અહુરને ખાતર ફેદા કરે છે.”

મી૦ શાપુરજી કા૦ હોડીવાળા નીચલો અર્થ સુચવે છે—(કયસરે-હોદ તા૦ ૨૪-૧૨-૨૨ ના પાને ૩૮ માં) :

“ જેમ અહુની તેમજ રતુની (યાને હોરમજદની) મરજી (યઇ) તેમ આ (universal law) ને લીધે દુનિયાનાં કામો માટે બહુમનની પેદાયશ થઇ. અહુરમજદની પાદશાહી આ છે કે તેણે (જેહિશ ઉર્વાન જેવા દુનીયાની ઉપર મવક્કલ) ગરીબ (મીનોઓ) ને રક્ષણ આપ્યું.” અથવા “ તેણે દોડતી ચીજો (chaos) ને વસ્ત આપ્યું (આકાર આપ્યો).”

(સમાપ્ત.)

આ પુસ્તક દીનશાહ સાપુરજી મસાનીએ મુંબઈના કોટમાં નં ૦ ૫૭-૫૬,
કાવસજી પટેલ સ્ટીટ ખાતે ધી ક્રસો-ગર્લ પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં છાપ્યું છે,
અને નસરવાનજી સાપુરજી તવરીઆએ ધન બીલડીંગ, દાદર
કોસ રોડ, દાદર, મુંબઈમાં પ્રગટ કર્યું છે.
